

MÍSTO SNĚNÍ

David Lynch a Kristine McKennová

**Pa
se
ka**

MÍSTO
SNĚNÍ

A black and white photograph of a city skyline, likely Los Angeles, viewed from a high vantage point on a hill. The foreground shows some foliage and a concrete ledge. The city is densely packed with buildings, and the skyline is visible in the distance under a hazy sky.

David Lynch a Kristine McKennová

MÍSTO SNĚNÍ

NAKLADATELSTVÍ PASEKA
PRAHA

PŘELOŽILI MICHAL PROKOP A LUCIE KOŘÍNKOVÁ

Copyright © 2018 by David Lynch and Kristine McKenna

All rights reserved.

Jacket design David Lynch

Front-Jacket photograph © Sunny Lynch

Back-Jacket photograph © Jérôme Bonnet / Modds – CPi

Syndication Translation © Michal Prokop, Lucie Kořínková,
2020

ISBN 978-80-7432-957-9 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-7637-168-2 (Epub)

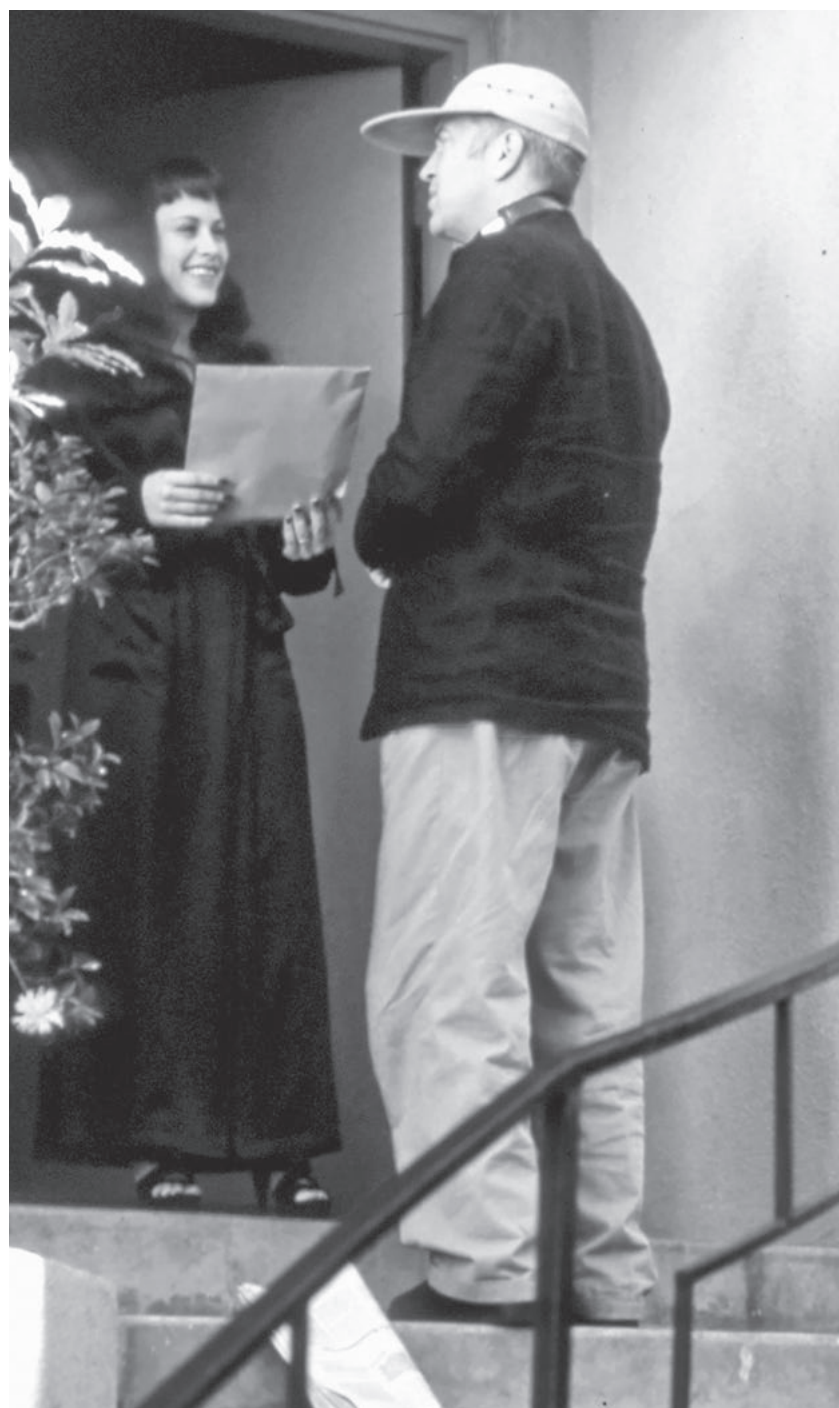
ISBN 978-80-7637-170-5 (Mobi)

ISBN 978-80-7637-169-9 (PDF)

VĚNOVÁNO

JEHO SVATOSTI MAHARIŠIMU MAHEŠI JÓGIMU

A SVĚTOVÉ RODINĚ

OBSAH

11	ÚVOD
15	Americká idyla
45	Žít jako umělec
74	Usměvavé pýtle smrti
105	Spike
153	Mladý Američan
187	Okouzlení
219	Taková Romance na předměstí, jenom trochu jiná
261	Zabalená do igelitu
308	Jak najít Lásku v pekle
333	Jednou jsi nahoře a pak zas dole
364	Sousedit s tmou
399	Záblesk bílého světla a pěkná holka
435	Plátek něčeho
453	Nejšťastnější ze všech šťastných konců
487	V ateliéru a ve studiu
523	Moje poleno se mění ve zlato
565	PODĚKOVÁNÍ
567	FILMOGRAFIE
587	CHRONOLOGIE VÝSTAV
593	LITERATURA
595	POZNÁMKY
607	FOTOGRAFIE
615	POZNÁMKA K PŘEKLADU
617	REJSTŘÍK

Když jsme se před pár lety rozhodli napsat *Místo snění*, hodlali jsme dosáhnout dvou věcí. Prvním záměrem bylo co nejvíce se přiblížit autoritativní biografii, tedy mít v pořádku všechna fakta, čísla a data a poskytnout prostor všem podstatným zúčastněným osobám. Za druhé, chtěli jsme, aby ve vyprávění výrazně zazníval hlas subjektu.

Za tím účelem jsme vyvinuli pracovní metodu, která může někomu připadat zvláštní, ale my doufáme, že v ní čtenář dokáže rozeznat jakýsi rytmus. Nejprve jeden z nás (Kristine) napsal kapitolu s pomocí obvyklých životopisných nástrojů včetně rešerší a rozhovorů s více než stovkou lidí – příbuzných, přátel, bývalých manželek, spolupracovníků, herců a producentů. Potom ji ten druhý (David) přehlédl, opravil chyby a nepřesnosti a přišel s další kapitolou, ve které na vzpomínky ostatních zareagoval svými. V podstatě tedy čtete dialog člověka s jeho vlastním životopisem.

Pro práci jsme si nestanovili žádná pravidla ani omezení. Lidé, kteří laskavě přistoupili na rozhovor, mohli volně vyprávět svou verzi událostí. Tato kniha nemá být odborným výkladem filmů a uměleckých děl, o kterých se v ní píše. Hojnost takových výkladů lze nalézt jinde. Je kronikou věcí, které se udály, nikoli objasněním, co tyto věci znamenají.

Když se naše spolupráce chýlila ke konci, oba jsme připadli na stejnou myšlenku. Zdálo se nám, že kniha je krátká a sotva klouže po povrchu příběhu. Lidské vědomí je příliš široké na to, abychom ho svázali do desek, a každý zážitek má tolik aspektů, že je nelze spočítat. Usilovali jsme o úplnost a konečnost, ale stále je to jen letmé popsání.

MÍSTO
SNĚNÍ

Americká idylla

Matka Davida Lynche byla městská žena a jeho otec pocházel z venkova. Je dobré začít tímto konstatováním, protože tento příběh je plný protikladů. „My lidé jsme tak křehcí a žijeme v nedokonalém světě,“ poznamenal Lynch a tato myšlenka je klíčová pro všechno, co vytvořil.¹ Obýváme říši protikladů, místo, kde dobro a zlo, duch a hmota, víra a rozum, nevinná láska a tělesný chtíč existují vedle sebe ve vratkém příměří. Lynchovo dílo spadá do komplikované zóny, kde se střetávají krása a prokletí.

Lynchova matka, Edwina Sundholmová, pocházela z rodu finských přistěhovalců a vyrostla v Brooklynu. Odmalička znala kouř a saze velkoměsta, pach oleje a benzínu, umělost světa bez přírody a toto vše se výrazně podepsalo na Lynchovi a jeho světonázoru. Pradědeček z otcovy strany hospodařil v pšeničném kraji u Colfaxu ve státě Washington a tam se mu v roce 1884 narodil syn Austin Lynch. Dřevařské závody a vzrostlé stromy, vůně čerstvě posekaných travníků, hvězdná obloha, jaká existuje jen daleko od měst – i tohle si v sobě Lynch nese.

Dědeček Davida Lynche převzal farmu po otci a oženil se s Maude Sullivanovou, dívkou ze St. Maries v Idahu, se kterou se seznámil na pohřbu. „Maude byla vzdělaná a vychovávala našeho otce tak, aby to chtěl opravdu někam dotáhnout,“ vyprávěla Lynchova sestra Martha Levacyová o své babičce, jež působila jako učitelka v jednotřídce postavené na pozemku, který s manželem vlastnili u Highwoodu v Montaně.²

Austin a Maude Lynchovi měli tři děti, přičemž otec Davida Lynche Donald se 4. prosince 1915 narodil jako druhý do domu, kde scházela tekoucí voda i elektrina. „Žil v pustině a miloval stromy, protože v prérii žádné stromy nerostly,“ poznamenal Davidův bratr. „Umínil si, že se nestane farmářem a nebude žít v prerii, a tak se dal na lesnictví.“³

Když Donald Lynch v roce 1939 poznal Edwinu Sundholmovou, dokončoval zrovna na Dukeově univerzitě v Durhamu v Severní Karolině svou práci z entomologie. Ona tehdy uzavírala svá studia němčiny a angličtiny, a když se potkali na procházce v lese, zapůsobila na ni jeho zdvořilost, neboť podržel převislou větev, aby mohla projít. Za druhé světové války oba sloužili u válečného námořnictva a 16. ledna 1945 se vzali ve vojenské kapli na poloostrově Mare Island v Kalifornii, necelých čtyřicet kilometrů severovýchodně od San Franciska. Nedlouho nato Donald získal místo jako výzkumný pracovník ministerstva zemědělství v Missoule v Montaně. Tam také s manželkou založili rodinu.

David Keith Lynch byl jejich první dítě. Narodil se v Missoule 20. ledna 1946 a byly mu dva měsíce, když se rodina stěhovala do Sandpointu v Idahu, kde pak žili dva roky, přičemž Donald dál pracoval pro ministerstvo zemědělství. Pořád ještě bydleli v Sandpointu, když se v roce 1948 narodil Davidův mladší bratr John, ale i ten spatřil světlo světa v Missoule: Edwinu Lynchovou – přezdívaná Sunny – se do města vrátila porodit druhé dítě. Později se rodina přestěhovala do Spokane ve Washingtonu a tam se v roce 1949 narodila Martha. Rok 1954 rodina strávila v Durhamu, kde Donald dokončil studium na Dukeově univerzitě, poté krátce bydleli ve Spokane a nakonec se v roce 1955 usadili v Boise v Idahu, kde zůstali až do roku 1960. Právě tam David Lynch prožil nejvýznamnější léta svého dětství.

Poválečné období bylo ve Spojených státech pro děti ideální. V roce 1953 skončila válka v Koreji a dvě funkční období prezidenta Dwighta Eisenhowera, který v Bílém domě úřadoval v letech 1953 až 1961, byla vcelku uklidňující, protože příroda stále ještě vzkvétala a nezdálo se, že je třeba si s něčím lámat hlavu. Třebaže je Boise hlavním městem státu Idaho, tehdy se ještě nezbavilo maloměstského charakteru a dětem ze střední třídy se tam dostávalo svobody, jakou si dnes neumíme představit. Rodiče jim ještě neorganizovali volný čas, a tak se děti prostě toulaly s kamarády a samy si vymýšlely zábavu. Patřil k nim i Lynch.

„Dětství pro nás bylo prostě kouzelné, hlavně v létě, a moje nejlepší zážitky s Davidem se odehrávaly v létě,“ vzpomínal Mark Smith, který v Boise patřil k Lynchovým nejbližším přátelům. „Zadní vchody našeho a Davidova domu byly možná deset metrů od sebe, a když nám rodiče dali snídani,

vyběhli jsme ven a celý den jsme si hráli. V naší čtvrti byly prázdné pozemky a my jsme si od tátů brali lopaty, stavěli si velké podzemní pevnosti a jen tak v nich polehávali. Byli jsme ve věku, kdy kluky vážně baví hraní na vojáky.“⁴

Lynchova matka a otec měli po dvou sourozencích, kteří rovněž vstoupili do manželství a měli děti, čímž vznikla rozvětvená rodina s tetičkami, strýčky, sestřenicemi a bratranci, která se občas scházela v brooklynském domě Lynchových prarodičů z matčiny strany. „Teta Lily a strejda Ed byli hodní a přívětiví a jejich dům na Čtrnácté ulici se stal klidným přístavem – měli obrovský stůl, který zabíral většinu kuchyně, a u něj se všichni scházeli,“ vyprávěla Lynchova sestřenice Elena Zegarelliová. „Když dorazili Edwina a Don s dětmi, byl to svátek, Lily nachystala velkou večeři a všichni na ni přišli.“⁵

Lynchovi rodiče byli podle všeho výjimeční lidé. „Naši nás nechávali dělat věci, které byly trochu šílené a které byste dneska nedělali,“ líčil John Lynch. „Byli velice otevření a nikdy nás do ničeho nenutili.“ Lynchova první manželka Peggy Reaveyová vzpomínala: „David mi o rodičích vyprávěl něco mimořádného. Když si některé z dětí vzalo do hlavy, že chce něco vyrobit nebo se něco naučit, brali ho absolutně vážně. Měli dílnu se všemožným vybavením a otázka okamžitě zněla: ‚Jak to provedeme?‘ Od nápadu rychle pokročili do skutečného světa, což bylo báječné.“

Davidovi rodiče podporovali děti v jejich přirozenosti,“ pokračovala Reaveyová, „ale Davidův otec měl zároveň přesnou představu, jak se správně chovat. Nesměli jste nikoho podvádět, a když jste něco dělali, museli jste to dělat dobře – na tom trval. Pokud jde o řemeslo, David trvá na dokonalosti a podle mě to určitě nějak souvisí s jeho otcem.“⁶

Lynchův kamarád z dětství Gordon Templeton vyprávěl, že Lynchova matka vynikala jako „skvělá hospodyně. Šila svým dětem oblečení a byla dobrá švadlena“.⁷ Lynchovi rodiče měli hezký vztah. „Drželi se za ruce a líbali se na rozloučenou,“ řekla Martha Levacyová. Matka se někdy podepisovala jako „Sunny“ a malovala vedle svého jména sluníčko, zatímco otec si jméno zkracoval na „Don“ a připojoval k němu strom. Oba byli zbožní presbyteriáni. „Byla to důležitá součást naší výchovy,“ prozradil John Lynch, „a chodili jsme do nedělní školy. Smithovi odvedle byli náš přesný opak. V neděli nasedli do kabrioletu Thunderbird, vyrazili lyžovat a pan Smith si zapálil cigaretu. My jsme nastoupili do pontiacu a jeli do kostela. Davidovi se zdálo, že Smithovi jsou bezva a že naše rodina je nudná.“

Davidova dcera Jennifer Lynchová na babičku vzpomíná jako na „upjatou, rezervovanou a dost aktivní v církvi. Přesto Sunny měla báječný smysl pro humor a svoje děti milovala. Nikdy se mi nezdálo, že by Davida zvýhodňovala, ale určitě si o něj dělala největší starosti. Otec měl oba rodiče moc rád, jenže zároveň nesnášel všechnu tu laskavost, zahrádku s bílým plůtkem a tak dále. Má o těchhle věcech romantické představy, ale současně mu lezly na nervy, protože chtěl kouřit cigarety a žít jako umělec, a oni chodili do kostela a všechno bylo dokonalé, klidné a dobré. Tak trošku z toho šlel“.⁸

Lynchovi bydleli ve slepé uličce, kde v hrstce domů žilo několik chlapců přibližně stejného věku, kteří se všichni spřátelili. „Bylo nás asi osm,“ vyprávěl Templeton. „Byl tam Willard ‚Winks‘ Burns, Gary Gans, Riley ‚Riles‘ Cutler, já, Mark a Randy Smithovi a David a John Lynchovi a všichni jsme byli jako bráchové. Všichni jsme hltali časopis *Mad*, hodně jezdili na kole, v létě jsme se flákali u bazénu a chodili ke kamarádkám poslouchat muziku. Měli jsme hodně volnosti – proháněli jsme se na kolech do deseti večer, jezdili autobusem sami do města a starali se jeden o druhého. Davida měli všichni rádi. Byl přátelský, společenský, skromný, spolehlivý a ochotný.“

Lynch byl podle všeho důvtipný chlapec prahnoucí po intelektuální vytříbenosti, jaká se v Boise v padesátých letech těžko hledala, a podle vlastních slov v dětství „toužil po tom, aby se stalo něco neobvyklého“. Teprve televize vnesla do amerických domácností jinou realitu a začala postupně měnit jedinečný regionální charakter vesnic i měst. Lze si představit, že tak citlivé dítě jako Lynch vnímalo hlubokou změnu, kterou celá země procházela. Nevymyká se své době a byl zapáleným skautem. Ještě v dospělosti se tu a tam pochlubí, že dosáhl nejvyšší skautské hodnosti, kterou je Eagle.

„Byli jsme spolu v oddíle 99,“ vyprávěl Mark Smith. „Plnili jsme všechny možné úkoly – plavání, vázání uzlů – a jednou jsme měli sami kempovat přes noc v rámci kurzu přežití, kde nás nějaký chlápek učil, co máme jíst, abychom v lese přežili, jak chytit a upéct veverku a tak podobně. Probrali jsme pár podobných lekcí a potom jsme odešli přežívat do hor. Než jsme vyrazili, nakoupili jsme si hromadu cukrovinek a všechny jsme je snědli během první hodiny. Pak jsme dorazili k jezeru a měli nachytat ryby, což nikdo

z nás nedokázal, takže kvečeru jsme už umírali hladu. Potom jsme si všimli, že nad námi krouží letadlo a z něj vypadla bedna na padáku. Bylo to vážně dramatické. V bedně byly věci jako vejce v prášku, a tak jsme všichni přežili.“

Lynch patřil k dětem s přirozenou schopností kreslit a jeho umělecký talent se projevil již v útlém věku. Matka mu nedávala omalovánky – zastávala názor, že omezují představivost – a otec z práce nosil stohy čtverečkováného papíru. Lynch měl dostatek potřebného materiálu a mohl si malovat, co ho napadlo. „Nedávno skončila válka a kolem bylo plno armádních přebytků, a tak jsem kreslil pistole a nože,“ vzpomínal. „Pak jsem přešel k letadlům, bombardérům a stíhačkám, jednotce Flying Tigers a kulometům Browning s vodním chlazením.“⁹

Martha Levacyová vyprávěla: „Většina dětí tehdy nosila jednobarevná trička a David je všem ze čtvrti začal zdobit fixkami. Takové tričko si koupil každý. Pamatuju si, že pan Smith odvedle ho pořídil kamarádovi ke čtyřicátým narozeninám. David ho vyzdobil nápisem „Život začíná ve čtyřiceti“ a chlapíkem, co se ohlíží za hezkou ženskou.“

Jako nadané a charismatické dítě se Lynch stal „rozhodně někým, kdo přitahuje lidi“, jak prohlásil Smith. „Byl oblíbený a snadno si ho dokážu představit, jak řídí natáčení – měl vždycky spoustu energie a spoustu přátel, protože dokázal lidi rozesmát. Pamatuju si, jak jsme v páté třídě seděli na obrubníku, předčítali si z časopisu *Mad* a chechtali se, a když jsem viděl první díl *Twin Peaks*, poznal jsem stejný smysl pro humor.“ Lynchova sestra potvrdila, že „hodně zábavy v tomhle období našeho života přinesla Davidova práce“.

V sedmé třídě byl Lynch předsedou ročníku a hrál na trubku ve školním orchestru. Jako většina tělesně zdatných občanů Boise lyžoval a plaval – podle sestry v obojím vynikal – a v žákovské baseballové lize nastupoval na první metě. Také měl rád filmy. „Když šel na film, který jsem já neviděl, po návratu domů mi ho podrobně vyprávěl,“ řekl John Lynch. „Vzpomínám si, že se mu zvláště líbil *Muž, který zabil Libertyho Valance* (*The Man Who Shot Liberty Valance*) a že o něm mluvil pořád dokola.“ Prvním filmem, který si vybavuje sám Lynch, je *Počkej, až vysvitne slunce, Nellie* (*Wait Till the Sun Shines, Nellie*), pesimistické drama režiséra Henryho Kinga z roku 1952, které vrcholí zastřelením hlavní postavy v holičství. „Viděl jsem ho v autokině s rodiči a pamatuju si na scénu, jak toho muže rozstříleli

samopalem v holičském křesle, a ještě na jednu, jak si nějaká holčička hrála s knoflíkem," líčil Lynch. „Najednou si její rodiče uvědomili, že jí uvázl v krku, a já pocítil skutečnou hrůzu.“

S ohledem na pozdější Lynchovu tvorbu není překvapivé, že jeho vzpomínky z dětství jsou směsicí temnoty a světla. Otcova práce s nemocnými stromy v něm zřejmě vyvolala zvýšenou citlivost vůči tomu, co popsal jako „palčivou bolest a rozklad“ skrývajících se pod povrchem věcí. Bez ohledu na důvod Lynch vnímal entropii, která se okamžitě zakousne do všeho nového, a ta ho rozrušovala. Zneklidňovaly ho také rodinné výlety za prarodiči do New Yorku a věci, se kterými se tam setkal, ho vyváděly z rovnováhy. „To, co mě znervózňovalo, bylo ještě mírné v porovnání s pocity, které z toho vyplývaly,“ řekl. „Myslím, že lidé cítí opravdový strach, když nechápou jeho důvod. Někdy vejdete do místnosti a cítíte, že je tam něco špatně, a když jsem přijel do New Yorku, padlo to na mě jako deka. Venku v přírodě je jiný druh strachu, ale je to taky strach. Na venkově se můžou stát hodně ošklivé věci.“

O těchto vzpomínkách vypovídá obraz *Boise, Idaho*, který Lynch namaloval v roce 1988. V pravém dolním rohu černého pole je silueta státu obklopená koláží z drobných písmen, uspořádaných do názvu obrazu. Černé pole rozdělují čtyři zubaté svislé linie a zleva jako by se ke státu blížilo hrozné tornádo. Je to znepokojivý výjev.

Kamarádi z Boise o turbulentnějších proudech Lynchovy mysli zřejmě neměli ani tušení. Smith k tomu uvedl: „Když ve filmu *Mulholland Drive* jede to černé auto do kopce, je vám jasné, že se schyluje k něčemu strašidelnému, ale takový David jako kluk nebyval. Temnota v jeho dílech mě překvapuje a nevím, odkud se vzala.“

V roce 1960, když bylo Lynchovi čtrnáct, jeho otce přeložili do Alexandrie ve Virginii a rodina zase měnila bydliště. Smith vyprávěl, že „když se Davidova rodina stěhovala, bylo to, jako kdyby někdo vyšrouboval žárovku z pouliční lampy. Měli pontiac z roku 1950 a symbolem automobilky Pontiac byla hlava indiána, takže ta hlava byla jako ozdoba na kapotě. Indián měl ulomený nos, a tak jsme tomu autu přezdívali ‚náčelník Zlomený nos‘. Než se odstěhovali, prodali to auto mým rodičům.“ Také Gordon Templeton vzpomíná na den, kdy se Lynchovi stěhovali: „Odjeli vlakem a naše parta je vyprovázela na nádraží na kolech, abychom se rozloučili. Byl to smutný den.“

Ačkoliv se Lynchovi na střední škole v Alexandrii dařilo, roky v Boise se natrvalo zapsaly do jeho srdce. „Když vzpomínám na Boise, vidím euforický chromový optimismus padesátých let,“ prohlásil. Po Lynchových se odstěhovalo ještě několik dalších rodin a David podle Johna Lynche konstatoval: „Tehdy přestala hrát hudba.“

Lynchovo dětství se chýlilo ke konci už před odjezdem z Boise. Prozradil, jak ho vyděsilo zjištění, že zmeškal debut Elvise Presleyho v televizní *Show Eda Sullivana*, a že ho v době stěhování začínala vážně zajímat děvčata. „David začal chodit s jednou opravdu pěknou holkou,“ vyprávěl Smith. „Byli fakt zamilovaní.“ Lynchova sestra k tomu dodala: „David měl vždycky nějakou přítelkyni a začal s tím poměrně mladý. Vzpomínám si, jak mi vyprávěl, že na školním výletě v sedmé třídě dal pusu všem holkám.“

Po dokončení deváté třídy ve Virginii se Lynch vrátil na léto do Boise a strávil několik týdnů u různých přátel. „Když přijel zpátky, byl jiný,“ vybavil si Smith. „Vyspěl a docela jinak se oblékal – měl zvláštní styl a nosil černé kalhoty a černou košili, což bylo v naší skupině neobvyklé. Byl opravdu sebevědomý, a když nám vyprávěl zážitky z Washingtonu, ohromil nás. Působil svěťácky a já si říkal: ‚S tímhle kamarádem jsem neudržel krok.‘“

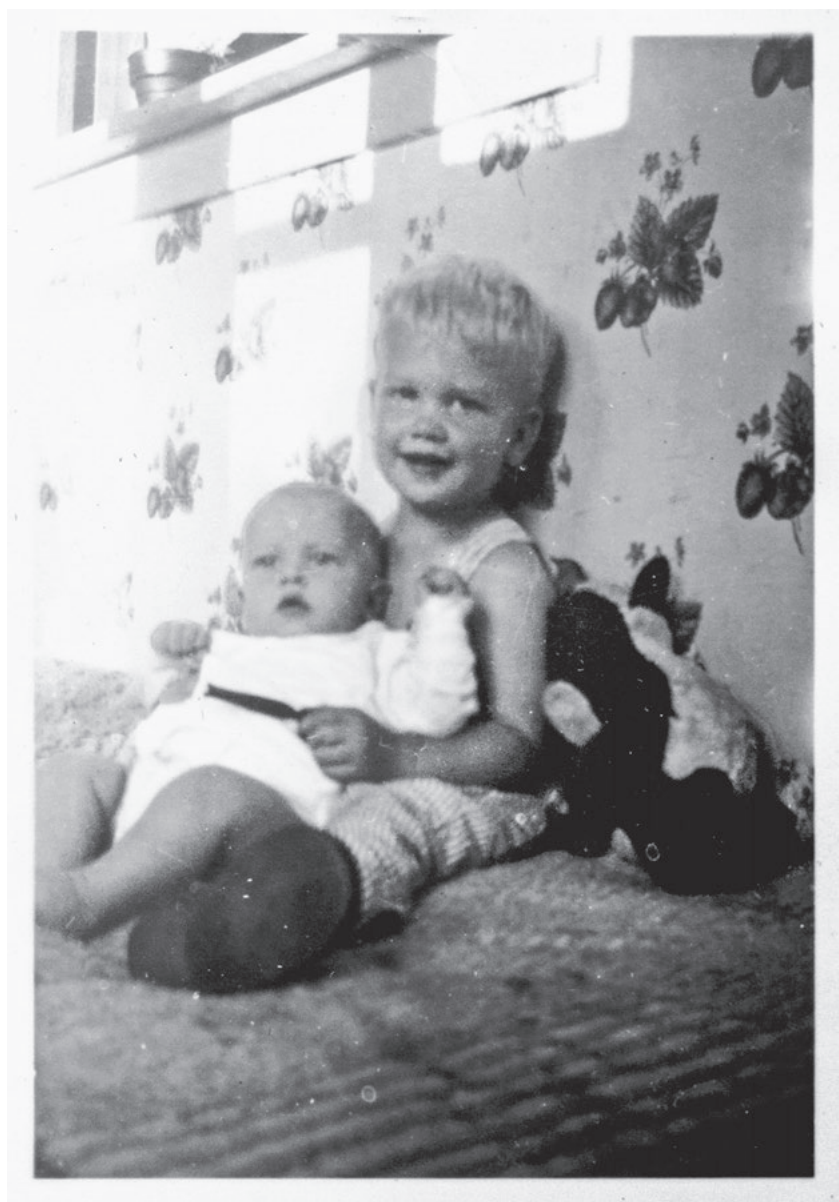
Po střední už David do Boise nejezdil a přestali jsme se stýkat,“ pokračoval Smith. „Moje nejmladší dcera je fotografka a žije v Los Angeles a jednoho dne v roce 2010 asistovala jednomu fotografovi, který jí řekl: ‚Dneska fotíme Davida Lynche.‘ O přestávce za ním zašla a řekla mu: ‚Pane Lynchi, možná znáte mého tátu, Marka Smithe z Boise.‘ David odpověděl: ‚To si děláte srandu.‘ Když jsem příště jel za dcerou, zastavil jsem se za Davidem u něj doma. Neviděl jsem ho od střední a on mě dlouze objal a při představování ostatním lidem v pracovně říkal: ‚Seznamte se, tohle je můj brácha Mark.‘ David je velice loajální a dodnes udržuje kontakt s mojí dcerou – jako jejího tátu mě to těší. Přál bych si, aby pořád bydlel vedle.“

Pro Lynche padesátá léta vlastně nikdy neskončila. Usměvavé mámy v bavlněných propínacích šatech vytahují právě upečené koláče z trouby, širokoplecí tátové v košilích s krátkým rukávem grilují maso nebo v oblecích odcházejí do práce, všudypřítomné cigarety (v padesátých letech kouřili všichni), klasický rock-and-roll, servírky s roztomilými čepečky, děvčata v kotníčkových ponožkách a dvoubarevných oxfordkách, svetříky

a plisované sukně se skotskou kostkou – to všechno patří do Lynchova estetického slovníku. Nejvýznamnějším aspektem dekády však pro něj zůstává dobová atmosféra: pozlátka nevinnosti a laskavosti a pod ním pulzující temné síly a skrývaná sexualita oněch časů se staly úhelnými kameny jeho tvorby.

„Čtvrť, kde se natáčel *Modrý samet* (*Blue Velvet*), hodně připomíná naši čtvrť v Boise. Blok a půl od našeho domu stála strašidelná bytovka jako v tom filmu,“ vyprávěl John Lynch. Úvodní sekvence *Modrého sametu*, zobrazující idylickou Ameriku, byla převzata z dětské knížky *Dobré časy v naší ulici* (*Good Times on Our Street*), která se natrvalo usadila v Davidově mysli. „I projížďka z *Modrého sametu* vychází ze zážitku v Boise. David a pár jeho kamarádů jednou nastoupili do auta ke staršímu klukovi, který tvrdil, že po Capitol Boulevardu pojedou stopadesátkou. Myslím, že když se tenhle bláznivý mládenec nebezpečně řítí ve svém sportáku, tak to bylo děsivé a Davidovi se to uložilo do paměti. Ve své práci hodně čerpá z vlastního dětství.“

Lynch skutečně odkazuje na svá dětská léta, ale jeho tvůrčí nutkání a věci, které dělá, nelze objasnit jedinou rovnicí. Můžete rozpitvat dětství, když chcete porozumět člověku, ve kterého dítě vyrostlo, ale většinou nenajdete určující motiv ve stylu „Poupěte“ z filmu *Občan Kane* (*Citizen Kane*). Něco zkrátka máme v sobě. Lynch v sobě měl nezvykle intenzivní schopnost radovat se a touhu nechat se okouzlit a od začátku byl sebevědomý a kreativní. Nepatřil k chlapcům, kteří si kupují trička s legračními obrázky. Byl tím, kdo je vyrábí. „David byl rozený vůdce,“ prohlásil jeho bratr John.

Je od bratra hezké, že mě označuje za rozeného vůdce, ale byl jsem obyčejný kluk. Měl jsem dobré kamarády a nepřemýšlel jsem, jestli jsem, nebo nejsem oblíbený, a nikdy jsem necítil, že bych byl jiný.

Dalo by se říct, že dědeček z matčiny strany, děda Sundholm, patřil k dělnické třídě. V dílně ve sklepě měl fantastické nářadí a vyráběl skvostné dřevěné skřínky se zapuštěnými zámky a podobné věci. Příbuzní z této strany byli zkušení truhláři a udělali spoustu skříní do obchodů na Páté avenú. Když jsem byl hodně malý, jezdili jsme s mámou za těmihle prarodiči vlakem. Vzpomínám si, jak mě jednou v zimě dědeček vozil v kočárku a já jsem toho nejspíš hodně napovídal. Mluvil jsem s člověkem, co měl trafikku v Prospect Parku, a myslím, že jsem uměl i pískat. Býval jsem spokojené děcko.

Do Sandpointu v Idahu jsme se přestěhovali krátce po mém narození a pamatuju si odtamtud jenom to, jak s malým Dickym Smithem sedím v blátivé louži. Pod stromem byla díra, do které jsme hadicí napustili vodu, a když jsme se pak čvachtali v bahně, cítili jsme se jako v nebi. Nejpodstatnější část mého dětství se odehrávala v Boise, ale rád mám taky Spokane ve státě Washington, kde jsme bydleli po Sandpointu. Ve Spokane byla ta nejneuvěřitelnější modrá obloha. Někde poblíž musela být základna vojenského letectva, protože po nebi létala obrovská letadla, a to dost pomalu, jelikož byla vrtulová. Odjakživa jsem rád něco vyráběl a první byly dřevěné pistole, které jsem udělal ve Spokane. Vyřezal jsem je pilkou a byly udělané dost nahrubo. Kromě toho jsem rád kreslil.

Ve Spokane jsem měl kamaráda Bobbyho, který bydlel v domě na konci bloku, kde stála taky bytovka. Jednou v zimě jsem tam šel v kombinéze, myslím, že jsem tehdy ještě chodil do školky. Měl jsem kombinézu a kamarád Bobby měl taky kombinézu, a jak jsme tak chodili venku, byla nám strašná zima. Bytovka stála trochu stranou a my jsme si všimli chodby ke dveřím do bytů a jedny dveře byly otevřené. Zamířili jsme tam a vešli do bytu, ale nikdo nebyl doma. Nějak nás napadlo dělat sněhové koule a zavírat je do šuplíků. Dali jsme je do psacího stolu i do všech ostatních zásuvek, na které jsme narazili – do každé jednu ledovku. Potom jsme se pustili do velkých koulí, asi půlmetrových, a pokládali je na postel. Stejně jsme pokračovali v dalších místnostech. Z koupelny jsme vytáhli ručníky a rozložili je po ulici jako dlaždice. Přijela auta a zpomalila, pak nějaký řidič řekl: „Kašlu na to.“ Prostě ty ručníky přejel. Koukali jsme, jak je dva vozy přejíždějí, a potom jsme udělali ještě pár koulí. Nakonec jsme šli domů. Byl jsem zrovna v obýváku, když zazvonil telefon, ale s tím jsem si hlavu nelámал. I když tenkrát telefon zvonil málokdy, nepovažoval jsem to za důvod k panice. Zvedla to máma, jenže když sluchátko převzal táta, z jeho tónu jsem začal mít divný pocit. Myslím, že chudák musel zaplatit dost mastnou škodu. Proč jsme to udělali? To bych taky rád věděl...

Ze Spokane jsme se na rok přestěhovali do Severní Karolíny, než táta dostuduje. Vybavuju si, že jsem mezitím povyrostl, a když jsem slyšel písničku o třech mincích ve fontáně „Three Coins in the Fountain“, díval jsem se na budovu Dukeovy univerzity, před kterou stála fontána. Byl slunečný den roku 1954 a píseň do těch kulis neskutečně zapadala.

Prarodiče Sundholmovi bydleli v krásném činžáku z hnědého pískovce na Čtrnácté ulici a děda dělal správce jedné budovy na Sedmé avenue. Zepředu toho domu bylo pár obchodů a zbytek vyplňovaly byty. Nájemníci v nich měli zakázáno vařit. Jednou jsme tam s dědou šli, dveře do jednoho bytu byly otevřené a já jsem spatřil člověka, který si smažil vajíčko na žehliče. Lidi si nějak poradí. Pravdou je, že mě výlety do New Yorku děsily. Ze všeho jsem

tam měl strach. Metro bylo prostě neskutečné. Sejít dolů do toho zápachu a vichru od projíždějících vlaků, do rámusu – různé věci v New Yorku mi naháněly hrůzu.

Otcovi rodiče, Austin a Maude Lynchovi, žili na ranči v Highwoodu v Montaně. Děda z tátovy strany byl jako kovboj a já jsem se rád díval, jak kouří. Kouřit jsem chtěl vždycky, ale on tu touhu ještě posílil. Táta kouřil dýmku, když jsem byl malý, jenomže pak dostal zápal plic a musel toho nechat. Všechny dýmky nám ale zůstaly a já jsem s oblibou předváděl, že z nich bafám. Náustky zalepili izolepou, protože prý byly špinavé, a tak jsem si hrál se zalepenými dýmkami, zakroucenými i rovnými, a zamiloval si je. Kouřit jsem začal hodně mladý.

Prarodiče měli ranč a nejbližší velké město byl Fort Benton. Někdy v padesátých letech se přestěhovali z ranče na malou farmu v Hamiltonu v Montaně, kde vlastnili dům a rozlehlý pozemek. Byl to nefalšovaný venkov. Jezdil jsem u nich na koni, který se jmenoval Pinkeye, a vybavuje se mi, jak Pinkeye pije z potoka a já mám co dělat, abych z koňského hřbetu nesklouzl po hlavě do koryta. Za domem se dalo střílet z brokovnice, aniž člověk cokoliv zasáhl. Zamiloval jsem si stromy a jako kluk jsem cítil silné pouto s přírodou. Nezajímalo mě nic jiného. Když jsme s našimi jeli někam daleko, táta někde zajel ke krajnici, postavil stan a tábořili jsme – nikdy jsme nespali v motelu. V té době byla všude tábořiště, jenže dneska už jsou pryč. Na ranči si člověk musel všechno opravit sám, a tak tam měli hromady všemožného nářadí a táta si pokaždé zřídil tesařskou dílnu. Byl šikovný řemeslník, dával lidem dohromady hudební nástroje a vyrobil desatery nebo jedenáctery housle.

Plány! Ze slova „plán“ jsme doma byli všichni nadšení. Něco vás napadlo a hned jste si na tu práci připravili nářadí. Nářadí patří k nejužasnějším záležitostem na světě! Lidé vynalézají věci, aby s nimi mohli vyrábět jiné věci – což je neuvěřitelné. Jak řekla Peggy, naši to brali vážně, když jsem si vzal do hlavy, že chci něco vyrobit.

Rodiče nás měli rádi a byli hodní. Sami měli hodné rodiče a ty moje si každý zamiloval. Byli to poctiví lidé. Nad tímhle moc nepřemýšlíte, ale když si poslechnete, co vyprávějí ostatní, uvědomíte

si, jaké jste měli štěstí. A táta byl prostě svůj. Vždycky jsem říkal, že když ho pustíte z vodítka, běží rovnou do lesa. Jednou jsem s ním šel lovit vysokou. Lov patřil ke světu, ve kterém táta vyrostl, a všichni měli pušky a někde lovili, a tak byl lovec, i když ne horlivý. A co zabil, to jsme pak snědli. Vypůjčili jsme si mrazák a občas zašli do sklepa pro kus masa a k večeři udělali zvěřinu, ke které jsem měl odpor. Jsem rád, že jsem na vysokou nikdy nevystřelil.

Když jsme tehdy vyrazili na lov, bylo mi asi deset. Jeli jsme z Boise po dvouprouté silnici. Do černočerné tmy svítily jenom naše reflektory. Dnes si to těžko někdo představí, protože taková temnota už kolem silnic prakticky neexistuje. No a v takové tmě jsme pokračovali po klikatých cestách do hor, když vtom nám přes cestu běží dikobraz. Táta je nesnáší, protože okusují špičky stromů a stromy potom zajdou, a tak se ho snaží přejet, jenže dikobraz se dostal na druhou stranu. Táta zajíždí ke kraji, dupe na brzdu, sahá do přihrádky, vytahuje pistoli ráže .32 a velí: „Jdeme, Dave!“ Utíkáme po silnici a pronásledujeme dikobraza do kamenitého svahu, přičemž nám podkluzují nohy. Nahoře na kopci jsou tři stromy. Dikobraz vyleze na jeden z nich a my házíme kameny, abychom odhalili, který to je. Jakmile to zjistíme, táta šplhá nahoru a říká: „Dave! Hoď kámen a uvidíme, jestli se pohne. Ztratil se mi!“ Házím kámen a on křičí: „Ne! Ne po mně!“ Házím další kameny, táta uslyší dusot a – Prásk! Prásk! Prásk! – dikobraz se kutálí ze stromu. Vrátili jsme se k autu a jeli lovit. Cestou zpátky jsme se tam zastavili a dikobraza našli. Byl obsypaný mouchami a já jsem si z něj vzal dvě bodliny.

Do druhé třídy jsem chodil v Durhamu v Severní Karolině a moje učitelka se jmenovala paní Crabtreeová. Otec se v Durhamu vrátil na školu, aby získal doktorát z lesnictví, a každý večer se učil u stolu v kuchyni a já jsem se učil s ním. Jako jediný ve třídě jsem měl samé jedničky. Moje holka ve druhé třídě, Alice Bauerová, dostala dvě dvojky, a tak skončila na druhém místě. Jednou večer jsme se s tátou učili, když vtom se s mámou začali bavit o tom, že v kuchyni je myš. V neděli vzala máma bratra a sestru do kostela a já s tátou jsme zůstali doma, abychom tu myš zlikvidovali. Pomohl jsem mu

posunout sporák a myška vyběhla z kuchyně do obývacího pokoje a skočila do skříně, ve které viselo oblečení. Táta vzal baseballovou pálku a mlátil do šatů, dokud z nich ta zatracená myš nevypadla.

Idaho City bývalo největší město ve státě, ale když jsme se stěhovali do Boise, v Idaho City bydlelo asi tak sto lidí v létě a padesát přes zimu. Sídlo tam Výzkumné centrum pokusného lesa Boiské pánve a můj táta měl ten pokusný les na starosti. Slovo „pokusný“ zní tak krásně. Prostě ho miluju. Dělali experimenty s erozí, hmyzem a nemocemi a snažili se vypěstovat zdravější stromy. Všechny budovy byly bílé se zelenými detaily a na pozemku stály sloupky s malými dřevěnými bedýnkami nahoře. Ty vypadaly jako ptačí budky s dvířky, a když je člověk otevřel, byly v nich všelijaké přístroje, které měřily vlhkost, teplotu a tak podobně. Byly krásně udělané a natřené zelenou a bílou barvou, přesně jako stavby okolo. Pak jste vešli do kanceláře nebo čeho a tam byly miliony malých šuplíků, a když jste je otevřeli, uvnitř byl hmyz na špendlíkách. Ve velkých sklenících rostly semenáčky a v terénu na řadě stromů visely malé cedulky kvůli nějakým pokusům a tak podobně. Vedli si o nich záznamy.

V té době jsem střílel čipmanky. Táta mě vozil do lesa služebním pickupem, který se mi moc líbil – jezdil úplně hladce a byl zelený. Vysadil mě s puškou dvaadvacítkou a s obědem a večer pro mě zase přijel. Mohl jsem zastřelit čipmanku, kolik se mi zachtělo, protože les se jimi jenom hemžil, ale ptáky jsem zabíjet nesměl. Jednou se pták posadil přímo na špičku stromu a já jsem zvedl pušku a stiskl spoušť. Nečekal jsem, že ho zasáhnu, ale zřejmě jsem se střelil úplně přesně, protože se peří rozletělo na všechny strany a mrtvolka se krouživě snesla dolů, dopadla do potoka a odplavala pryč.

V Boise jsme žili na Parke Circle Drive a vedle nás bydleli Smithovi. Kromě manželů Smithových do rodiny patřili ještě čtyři kluci, Mark, Randy, Denny a Greg, a pak babička, které říkali Nana. Nana se v jednom kuse starala o zahradu, a když byla venku, dalo se to poznat podle cinkání ledu o sklenici. Nosila zahradnické rukavice, v jedné ruce držela koktejl a ve druhé malý rýč. Dostala pontiaka, kterého naši prodali Smithovým. Nebyla úplně hluchá,

ale slyšela tak mizerně, že když nastartovala, musela sešlápnout plyn skoro k podlaze, aby si ověřila, že motor běží. Z garáže se ozvalo hromové burácení a všichni věděli, že Nana někam jede. V neděli lidé v Boise chodili do kostela a Smithovi navštěvovali episkopální kostel. Jezdili tam kombíkem Ford a pan a paní Smithovi seděli vepředu s kartonem cigaret. Ne s pár krabičkami. S kartonem.

Děti tehdy mívaly hodně svobody. Mohli jsme jít kamkoli a přes den jsme nikdy nebyli doma. Zabavili jsme se venku a bylo to fantastické. Je hrozné, že to už dnešní děti nezažijí. Jak jsme to mohli dopustit? Televizi jsme si pořídili, až když jsem byl ve třetí třídě, ale stejně jsem na ni v dětství moc nekoukal. Pravidelně jsem sledoval jenom Perryho Masona. Televize tenkrát dělala to, co s dneškem provádí internet: zařídila, aby nic nevybočovalo z řady.

Tohle je na padesátých letech podstatné a nikdy se to nevrátí: jednotlivá místa se od sebe odlišovala. Holky a kluci v Boise měli svůj styl oblékání, a když jste přejeli do Virginie, nosilo se tam něco úplně jiného. V New Yorku vás čekalo další překvapení, a navíc tam poslouchali zvláštní hudbu. Člověk se přesunul do Queensu a holky tam vypadaly – něco takového jste v životě neviděli! Vzpomínáte si na tu fotografii od Diane Arbusové, na které je pár s dítětem a dívka má obrovský nádherný účes? Nic podobného byste v Boise ani ve Virginii neviděli. A ta muzika. Když jste chtěli vystihnout náladu nějakého místa, prostě jste se podívali na děvčata a poslechli si hudbu, co tam frčí, a měli jste přesnou představu. Svět, ve kterém ti lidé žili, byl úplně odlišný a jedinečný a vy jste ho chtěli poznat. Tyhle rozdíly jsou skoro pryč. Drobné nuance přetrvávají, jsou tu třeba hipsteři, jenomže i v jiných městech narazíte na stejné hipstery jako v tom svém.

Každý rok jsem měl holku, začal jsem s tím opravdu brzy a všechny byly nádherné. S tou, se kterou jsem chodil ve školce, jsme si navzájem nosili deky na spaní po obědě. Tenkrát to něco znamenalo. Kamarád Riley Cutler, po němž se jmenuje můj syn Riley, se dal v páté třídě dohromady s Carol Cluffovou, se kterou jsem já chodil o rok dřív, a dodnes jsou manželé. Judy Puttnamová byla moje přítelkyně v páté a šesté třídě a potom se to každých

čtrnáct dnů měnilo až do devítky. Lidé spolu chvíli chodili a pak se dvojice vystřídaly. Mám fotku, jak si na večírku v nějakém sklepe v Boise dáváme pusy s Jane Johnsonovou. Její táta byl doktor a já jsem si s ní prohlížel lékařské knihy.

Povím vám o polibku, který mi vážně utkvěl v paměti. Otcův šéf byl pan Packard a jednou se na léto s celou rodinou nastěhoval do výzkumné stanice. Měli krásnou dceru, která se jmenovala Sue, byla stará jako já, a když za ní přijel kluk od sousedů, měli spolu sex. O něčem takovém se mně ani nezdálo, a tak se mi zatočila hlava jenom z toho, když mi o tom přezíravě pověděli. Jednoho dne jsme se Sue nechali jejího přítele plavat a vyšli si sami. V borovém lese leží na zemi snad půlmetrová vrstva nastlaného jehličí, které se říká nadloží. Je až neuvěřitelně měkká a my jsme běhali mezi stromy, skákali po ní a nakonec se dlouze líbali. Bylo to jako sen. Tenhle polibek pronikal hlouběji a hlouběji a zažehl ve mně nějaký oheň.

Vybavují se mi hlavně léta, protože v zimě se chodilo do školy a všechny lidské bytosti školu vytěsňují, protože je příšerná. Na pobyt ve třídě si skoro nevzpomínám a z předmětů si pamatuju jenom na výtvarku. I když jsme měli dost staromódní učitelku, hodiny mě vážně bavily. Jenomže ještě raději jsem byl venku.

Lyžovali jsme v areálu Bogus Basin, kam se jelo třicet kilometrů po krivolakých horských silnicích a kde býval bezvadný sníh, mnohem lepší než v Sun Valley. Středisko bylo malé, ale mně jako dítěti připadalo opravdu veliké. V létě jste si tam mohli vydělat na permanentku, když jste pár dnů mýtili houští a tak podobně. Jednou jsme tam u potoka našli nafouklou zdechlou krávu. Měli jsme krumpáče, a tak nás napadlo, že ji necháme vybouchnout. Krumpáč má na jedné straně malé ostří a na druhé ocelový hrot, který jsme do té krávy zarazili, jenomže hned nato nám došlo, že máme problém. Pokud kráva praskne, krumpáč z ní vyletí – a mohl by někoho zabít. Po pořádném zaseknutí z krávy unikal plyn a hrozně to smrdělo, protože se rozkládala, ale výbuchu jsme nedocílili. Myslím, že jsme to nakonec vzdali. Nevím, proč jsme se o něj snažili. Znáte to, děti... vyzkoušejí ledacos.

Ve středisku měli kotvu, ne sedačkovou lanovku, a na místě, kde se lyžaři pod kopcem řadili do fronty, se přes léto daly najít různé věci. Padaly lidem do sněhu a my jsme po nich pátrali, když roztál. Byly tam pětidolarovky a všelijaké drobné – sbírat peníze bylo tak příjemné. Jednou jsem šel cestou na skibus kolem střední školy a našel jsem nacpanou modrou peněženku. Zvedl jsem ji, celou mokrou od sněhu, otevřel ji a našel v ní ruličku kanadských dolarů, které v Americe berou na každém rohu. Podstatnou část jsem utratil při lyžování. V horské chatě měli sladké máslové pečivo a já jsem ho nakoupil i pro kamarády. Zbytek peněz jsem donesl domů a táta mi řekl, ať dám do novin inzerát, že se našla peněženka, ale nikdo se o ni nepřihlásil, a tak jsem si ji mohl nechat.

Ve čtvrté třídě nás učila paní Fordyceová, které jsme říkali paní Four-Eyes, Čtyřoká. Seděl jsem ve třetí nebo čtvrté lavici a spolužačka za mnou měla na ruce náramek a v jednom kuse se drbala. Vypadalo to, že si nemůže pomoci. Tušil jsem, co s ní asi bude, ale jistě jsem to nevěděl. Podobné věci se děti učí postupně. Moje holka v šesté třídě, Judy Puttnamová, měla kamarádku Tinu Schwartzovou. Jednoho dne měla všechna děvčata jít do jiné třídy a potom se zase vrátila. Byl jsem strašně zvědavý. Co se děje? Odpoledne jsem se vypravil k Judy domů, spolu jsme šli k Tině Schwartzové a Tina řekla: „Ukážu ti, co nám vysvětlovali.“ Vrátila se s tampionem, dřepa si a předvedla mi, jak se má používat, což pro mě bylo vážně něco.

V padesátých letech lidé dospívali mnohem později. V šesté třídě se vyprávěla příhoda o jednom klukovi z naší třídy, který se musel holit a byl větší než my ostatní. Povídalo se, že si na záchodě něco dělal s penisem a že mu z něj vytekla bílá tekutina. Podivil jsem se: „Cože?“ Nevěřil jsem vlastním uším, ale něco mi říkalo, že to bude pravda. Přirovnal bych to k transcendenci prostřednictvím meditace. I když v podstatě nevěříte, že někdo může dosáhnout osvětlení, tušíte, že se to přece jenom stát může. Tohle bylo stejné. Napadlo mě, že to večer vyzkouším taky. Trvalo to celou věčnost. Nic se nedělo. A pak najednou ten pocit – říkal jsem si: „Odkud se to bere? Páni! To vyprávění je pravda a je to neuvěřitelné.“ Bylo to, jako kdybych

objevil oheň. Bylo to jako meditace. Naučíte se techniku a – ejhle! věci se začnou měnit a je to tady. Je to skutečné.

Taky si vzpomínám, jak jsem v mládí objevil rock-and-roll. Rock-and-roll vás donutí snít a navodí vám pocity, a když jsem ho slyšel poprvé, byla to síla. Hudba se od jeho zrodu změnila, ale rozdíl se ani zdaleka nevyrovná revoluci, kterou přinesl, protože předtím znělo všechno úplně jinak. Bylo to jako zjevení. Existovalo rhythm and blues, jenže to jsme neposlouchali a kromě Brubecka jsme neposlouchali vlastně ani jazz. V roce 1959 Dave Brubeck Quartet vydal „Blue Rondo à la Turk“, ze kterého jsem byl na větvi. Pan Smith tu desku měl, a když jsem si ji u Smithů poslechl, zamiloval jsem se do ní.

Filmy nebyly v padesátých letech v Boise moc důležité. Pamatuju si, jak jsem v Camp Lejeune v Severní Karolíně viděl v letním kině s krásně posekaným trávníkem *Jih proti Severu* (*Gone with the Wind*). Zhlédnout ten snímek na obřím plátně pod širým nebem bylo hezké. Nevzpomínám si, že bych o filmech mluvil s bratrem, a nevím, kdy jsem poprvé viděl *Čaroděje ze země Oz* (*The Wizard of Oz*), ale pokaždé na mě udělal dojem. V tom nejsem sám. Udělal dojem na spoustu lidí.

Malé město mělo v padesátých letech něco do sebe a zachytit jeho atmosféru je důležité. Podstatná byla jakási zasněnost. Nálada padesátých let ale není stoprocentně pozitivní a já jsem vždycky věděl, že se něco děje. Když jsem se po setmění projížděl venku na kole, světlo v některých domech bylo teplé a já jsem znal lidi, co tam žili. Jinde panovalo šero nebo skoro tma a o obyvatelích jsem nic nevěděl. Měl jsem dojem, že se tam odehrávají jakési nepřijemnosti. Moc jsem o tom nepřemýšlel, ale bylo mi jasné, že se za těmi dveřmi a okny něco děje.

Jednou večer jsem byl venku s bratrem a dostali jsme se až na konec ulice. Všude se už svítilo, jenže v malých městech jako Boise bývaly v padesátých letech slabší lampy. Noci tedy působily magicky už jen proto, že všechno potemnělo. Trávili jsme tedy večer v šeru na konci ulice a najednou ze tmy – což bylo neskutečné – vyšla nahá

žena a kůži měla bledou. Možná to bylo světlem a tím, že se vynořila z temnoty, ale měla mléčně bílou pokožku a zakrvácená ústa. Trochu vrávorala, vypadala hrozně a neměla na sobě vůbec nic. Nikdy jsem nic takového neviděl, a třebaže se blížila k nám, moc nás nevnímala. Bratr se rozplakal a ona se posadila na obrubník. Chtěl jsem jí pomoci, ale byl jsem mladý a nevěděl jsem, co dělat. Možná jsem se zeptal: „Je vám něco? Co se stalo?“ Neodpověděla. Byla vystrašená a potlučená, jenomže i když měla za sebou něco otřesného, vypadala krásně.

Nepotkal jsem kamarády pokaždé, když jsem vyšel z domu na Parke Circle Drive. Jednou jsem vyrazil ven, když bylo pod mrakem a zřejmě i brzy ráno. Vedle Smithových bydleli Yontzovi a jejich trávníky se tak nějak propojily a mezi domy byl malý prostor s keři na jedné straně a plotem s brankou do slepé uličky na druhé. Na zemi u branky seděl kluk, kterého jsem nikdy předtím neviděl, a brečel. Došel jsem k němu a zeptal se: „Co ti je?“ Ale on neodpověděl. Stoupnul jsem si k němu a zajímal se, co se stalo, a on řekl: „Táta umřel.“ Kvůli pláči mu skoro nebylo rozumět a mě z toho bodlo u srdce. Na chvíli jsem se posadil k němu, ale došlo mi, že mu nedokážu pomoci. V dětství je pro vás smrt vzdálená a abstraktní, a proto si s ní moc nelámete hlavu, jenže já jsem cítil, že tomu klukovi je hrozně.

Na Vista Avenue byly různé malé obchody, třeba krámky pro modeláře nebo železářství, a my jsme si tam nakoupili materiál na výrobu bomb. Když jsme se dozvěděli, jak má vypadat trubková bomba, ve sklepě u Rileyho Cutlera jsme tři udělali, a to pořádně silné. Riley jednu sám odpálil u zavlažovacího kanálu a tvrdil, že to bylo neuvěřitelné. Druhou jsem hodil já před dům Willarda Burnse. Všichni jsme hráli baseball, takže jsme měli šikovné ruce a bomba letěla pěkně vysoka, odrazila se, ale nevybouchla. Mrštil jsem s ní ještě jednou a tentokrát se po dopadu ozvala hromová rána. Trubka se roztrhla a vyrazila prkno z plotu Gordyho Templetona, který bydlel vedle. Gordy zrovna seděl na záchodě, a když vyběhl ven a natahoval si kalhoty, v ruce ještě držel toaletní papír. Řekli

jsme si: „Moment, tohle mohlo někoho zabít nebo nám to mohlo urazit hlavu,“ a proto jsme poslední bombu hodili do prázdného bazénu, aby explodovala, ale nikoho nezranila.

Výbuch v bazénu způsobil ohlušující rámus a já s Gordym jsme běželi na jednu stranu a všichni ostatní na druhou. U Gordyho, kde jsme skončili, měli v obýváku široké okno s výhledem před dům. Seděli jsme na gauči a paní Templetonová nám udělala sendviče s tuňákem a hranolky, což byla kombinace, kterou jsem z domova neznal, nejvýš tak hranolky k zapečenému tuňáku se zeleninou. Jinak jsem si o nich mohl nechat jenom zdát. A o sladkostech taky, s výjimkou ovesných sušenek s rozinkami. Jinak samé zdravé věci. Teď jsme si dávali sendviče a za oknem jsme viděli příjízdet obrovskou zlato-černo-bílou motorku, na které seděl mohutný policajt. Helmu si dal do podpaždí, došel ke dveřím, zazvonil a vzal nás na stanici. Já jsem byl předseda sedmé třídy, tak jsem musel policistům sepsat pojednání o morálních povinnostech a závazcích těch, co stojí v čele ostatních.

Dostával jsem se i do jiných problémů. Když jsem studoval na nižší střední, byla moje sestra Martha ještě na základce a cestou do školy chodila kolem mojí střední. Namluvil jsem své drahé sestřičce, že až půjde kolem naší budovy, má lidem ukazovat vztyčený prostředník, protože to znamená přátelství. Nevím, jestli to někdy zkusila, ale zeptala se na to táty a ten se dost rozčílil. Jindy jeden kluk ukradl otcí hrst nábojů ráže .22 a pár mi jich dal. Něco vážily a pro mě to byl malý poklad. Chvíli jsem si je nechal, jenže pak mě napadlo, že by z toho mohly být potíže, a tak jsem je zabalil do novin, strčil do pytlíku a hodil do odpadků. Přes zimu máma pálila odpadky v krbu, takže papír hodila na rošt a zapálila. Celkem brzy po obývacím pokoji začaly létat projektily. Zase jsem si to odskákal.

Jednoho dne jsme měli za domem Smithových badmintonový turnaj, když vtom z ulice zazněla obrovitánská rána a na konci bloku jsme viděli stoupat kouř. Doběhli jsme tam a spatřili Jodyho Masterse, který byl starší než my. Jody Masters si z trubky stavěl raketu a ta nedopatřením vybuchla a utrhla mu nohu. Z domu

vyšla jeho matka, která byla těhotná, a viděla, že její nejstarší syn nemůže vstát. Zkoušel to, ale noha mu visela na šlachách a kolem byla kaluž krve a miliony vypálených sirkových hlaviček. Nohu mu přišli zpátky a dopadlo to dobře. V Boise se hodně dělaly bomby a věci na benzín.

Když jsem dokončil osmou třídu, přestěhovali jsme se z Boise do Alexandrie ve Virginii, což mi hodně vadilo. Nemůžu ani vyjádřit, jak mě to zasáhlo, a skončilo tím jedno období – brácha má pravdu, že tehdy přestala hrát hudba. O prázdninách po deváté třídě jsme se pak s matkou, sestrou a bratrem vrátili do Boise vlakem.

To léto zemřel dědeček Lynch a já jsem byl poslední, kdo ho viděl naživu. Amputovali mu nohu, nikdy se úplně neuzdravil a trpěl vážným kornatěním tepen, a tak ho nastěhovali do obyčejného domu, kde se o něj a pět nebo šest dalších lidí staraly zdravotní sestry. Matka a babička ho každý den navštěvovaly, ale jednou se jim to nehodilo, takže mě poprosily: „Davide, nezastavil by ses dneska za dědou? My nemůžeme.“ A já jsem jim to slíbil. Vzpomněl jsem si na to až odpoledne, takže jsem si od jednoho kluka u bazénu střední školy půjčil kolo a hned jsem jel na Shoshone Street. Děda byl v kolečkovém křesle před domem, aby se nadýchal čerstvého vzduchu. Posadil jsem se k němu a hezky jsme si popovídali. Nevzpomínám si, o čem jsme mluvili – možná jsem se ho ptal na staré časy a občas jsme se oba odmlčeli, ale vždycky jsem si s ním rád poseděl. Pak řekl: „Dobře, Dave, radši se vrátím dovnitř.“ A já jsem odpověděl: „Fajn, dědo.“ Nasedl jsem na kolo a jel pryč, a když jsem se ohlédl, spatřil jsem, jak k němu jdou ošetřovatelky. Odjížděl jsem ulicí a za chvíli mi ve výhledu překážela zelená dřevěná garáž, takže úplně nakonec jsem viděl ty blížící se sestřičky.

Odtamtud jsem zamířil ke Carol Robinsonové, protože její bratranec Jim Barratt postavil bombu velkou jako basketbalový míč a chystal se ji odpálit. Položil ji na čerstvě posekaný a voňavý trávník za domem. Takovou vůni jsem už dlouho necítil a nevím, jestli se tady kolem Los Angeles vyskytují posekané trávníky. Jim přitáhl asi půlmetrové porcelánové umyvadlo, přikryl jím bombu a zapálil roznětku, což vyvolalo zatraceně působivou explozi.

Umyvadlo se vzneslo šedesát metrů vysoko, hlína se rozletěla na všechny strany a z trávníku necelých pět metrů od nás se nádherně kouřilo. Nemělo to chybu.

Po chvíli jsem zaslechl sirény a napadlo mě, že se blíží policie, a tak jsem ujížděl k bazénu a vrátil kolo. Když jsem se pěšky vracel k babičce, uviděl jsem před domem matku. Šla k autu, ale jakmile mě spatřila, začala na mě divoce mávat, a tak jsem k ní přiběhl a zeptal se: „Co se děje?“ Odpověděla: „Dědeček.“ Rychle jsem ji zavezl do nemocnice v centru Boise, kam dědu přepravili, zaparkoval jsem ve druhé řadě a máma šla dovnitř. Za patnáct minut byla venku a já jsem hned poznal, že se stalo něco zlého, a sotva nastoupila do auta, oznámila mi: „Dědeček zemřel.“

Byl jsem s ním jen o patnáct minut dřív. Když říkal: „Dave, radši se vrátím dovnitř,“ určitě už věděl, že s ním něco není v pořádku – myslím, že to bylo vnitřní krvácení –, a nechtěl o tom mluvit přede mnou. Večer jsem se viděl s babičkou a ta chtěla, abych jí o návštěvě dopodrobna vyprávěl. Později jsem si dal jedna a jedna dohromady a došlo mi, že ty sirény nekvílely kvůli bombě, ale jely pro dědečka. Měl jsem prarodiče moc rád, všechny čtyři, a děda Lynch zemřel jako první. Miloval jsem ho, a tak to pro mě byla velká rána.

Do Boise jsem se vrátil i v roce 1992, kdy jsem chtěl zjistit, co se stalo s jednou dívkou, kterou jsem znával a která v sedmdesátých letech spáchala sebevraždu. Ten příběh ale začal mnohem dřív. Když jsem po osmé třídě odjížděl z Boise do Alexandrie, chodil jsem s Jane Johnsonovou a během prvního roku v Alexandrii – můj nejhorší rok, devátá třída – jsem si s Jane psal a víceméně jsme vztah udrželi. V následujícím létě 1961 jsem přijel zpátky do Boise a během dvou týdnů jsme se s Jane rozešli, ale vzápětí jsem se dal dohromady s jinou dívkou a s tou jsem si pak z Alexandrie dopisoval. Trvalo to roky a tenkrát se psaly dlouhé dopisy.

V létě po střední škole jsem jel na návštěvu k babičce autobusem Greyhound. Autobus měl obrovský motor, který nadělal dost kraválu, a řidič jel po čtyřproudé dálnici stodvacítkou a celá cesta byla jedním slovem příšerná. Pamatuju si, že mezi cestujícími byl chlapík, co vypadal jako opravdový kovboj. Měl propocený

kovbojský klobouk, vrásčitou tvář a ocelově modré oči a pořád se jenom koukal z okna. Kovboj ze staré školy. Dojeli jsme do Boise a já jsem šel k babičce, která bydlela s paní Foudrayovou. Obě mě měly rády a tvrdily, jak mi to sluší. Bylo to vážně báječné.

Babička mi půjčila auto a já zajel do hotelu, kde v podivně temném mezipatře pracovala v nealkoholickém baru dívka, se kterou jsem si dopisoval. Zeptal jsem se, jestli se mnou nechce večer do drive-inu, a po večeři s babičkou a paní Foudrayovou jsem ji vyzvedl. Tehdy byly drive-iny všude. Bylo to fantastické. Začali jsme se v autě muchlovat, a když mi o sobě vyprávěla, pochopil jsem, že je dost nevázaná. Později chodila s divnými typy, asi proto, že z ní takzvaní normální kluci jako já měli trochu strach. Vzpomínám si, jak mi řekla: „Většina lidí neví, co chce v životě dělat, a ty máš velké štěstí, že to víš.“ Myslím, že už tenkrát byla na šikmé ploše.

Dál jsme si psali – vlastně jsem si s ní a se dvěma dalšími dívkami vyměňoval dopisy ještě v době, kdy jsem si vzal Peggy. S těmihle třemi to trvalo řadu let, až Peggy jednoho dne řekla: „Davide, teď jsi ženatý a dopisování s těmi děvčaty musí přestat.“ Vůbec nežárlila, ale navrhla: „Poslyš, hezky jim to vysvětli a ony to pochopí.“ Jako kdybych byl malé děcko. A tím dopisování skončilo.

Po mnoha letech, v roce 1991, jsem točil film *Twin Peaks: Ohni, se mnou pojď* (*Twin Peaks: Fire, Walk with Me*) a přes poledne jsem chodil do svého karavanu meditovat. Jednoho dne jsem po meditaci otevřel dveře a někdo ze štábu mi oznámil: „Je tady nějaký Dick Hamm a tvrdí, že tě zná.“ Podivil jsem se: „Dick Hamm? Děláš si srandu?“ S Dickem Hammem jsem chodil na základku a pár desítek let jsme se neviděli. Teď za mnou přijel i s manželkou z New Yorku a bylo to úžasné setkání. Zeptal jsem se, jestli někdy vídá tu holku, se kterou jsem byl v drive-inu, a on odpověděl: „Ne, ta je mrtvá. Zabila se.“ Zamyslel jsem se: Jaký to mělo důvod? Co se jí stalo? Po natáčení jsem se vrátil do Boise a zkusil po tom pátrat. Zašel jsem do knihovny, přečetl si články o té dívce a seznámil se s policejními zprávami z toho dne, kdy zemřela.

Vzala si staršího muže, kterého její bratr a otec nesnášeli, a kromě toho udržovala poměr s jistým předním boiským občanem.

Ten ji pak jednou v pátek večer pustil k vodě, což ji hluboce ranilo. Nedokázala svůj smutek skrývat, a tak manžel něco vytušil. Následující neděli ráno soused z ulice pořádal brunch a ona a její muž tam dorazili každý zvlášť. Vyprávělo se, že nejdřív odtamtud odešel manžel a ona se domů vrátila chvíli po něm, zamířila do ložnice, vzala jeho pistoli ráže .22, co vypadala jak z westernu, odebrala se s ní do prádelny, namířila si ji na hrudník, stiskla spoušť, vypotácela se ven a zemřela na trávníku před domem. Uvažoval jsem: „Když si někdo bere život, má nutkání vléct se ven?“

Myslím, že když začalo policejní vyšetřování, chlapík, se kterým to táhla, reagoval nějak takhle: „Je to sebevražda, pusťte tu věc z hlavy a hlavně do toho nezatahujte mě, jestli nechcete mít problémy. Zameťte to pod koberec.“ Šel jsem na policii a snažil se je ošálit: „Hledám námět na film. Nespáchala tady tehdy a tehdy nějaká holka sebevraždu?“ Nezabralo to, protože o té věci nechtěli mluvit. Mohl jsem si jen vyfotit místo činu, a když jsem vyplnil a odevzdal všelijaké formuláře, abych mohl nahlédnout do spisu, policisté mi oznámili: „Je nám líto, ale materiály z toho roku jsme už zlikvidovali.“ Znal jsem tu dívku od začátku, od jejího mládí, a nedokážu vysvětlit, proč se její život odvíjel zrovna takhle.

Vím ale, že hodně z toho, čím jsme, je předem určeno, když přicházíme na svět. Říká se tomu kolo zrození a umírání a já věřím, že jsme tu byli už mnohokrát. Jeden přírodní zákon hlásá, že co kdo zaseje, to také sklídí, a při narození se můžete spolehnout, že vás během tohoto života dostihne něco z vaší minulosti. Představte si baseballový míček: odpálíte ho a on letí a nevrátí se, dokud do něčeho nenarazí a nezmění směr. Je před ním tolik prázdného prostoru, že může být pryč hodně dlouho, ale nakonec zamíří zpátky k vám, tedy k člověku, který ho uvedl do pohybu.

Myslím, že v našich životech hraje důležitou roli také osud, protože se nedá vysvětlit, proč se dějí určité věci. Jak je možné, že jsem získal grant pro nezávislé filmaře a začal studovat na Centru pokročilých filmových studií Amerického filmového institutu? Jak je možné, že některé lidi potkáte a zamilujete se do nich, zatímco s jinými se vůbec neseznámíte? Mnohé je stanoveno předem,

a třebaže vás mohou trochu ovlivnit rodiče a přátelé, v podstatě jste od začátku tím, kým jste. Moje děti jsou každé jiné a každé z nich přišlo na svět s vlastní jedinečnou osobností. Člověk je může poznat a mít je rád, ale těžko něco naděláte s cestou, kterou se v životě ubírají. Některé věci jsou dané. Můžou vás však formovat zážitky z dětství a pro mě byly zásadní roky v Boise.

Byl srpnový večer v roce 1960. Byl to náš poslední večer v Boise. Mezi naší příjezdovou cestou a příjezdovou cestou Smithových odvedle byl travnatý trojúhelník, na který jsme vyšli s tátou, bratrem a sestrou, abychom se rozloučili s jejich syny Markem, Dennym, Randym a Gregem. Najednou se objevil pan Smith, promluvil s tátou a podal mu ruku. Zíral jsem na ně a došlo mi, jak závažná je to situace a jak hluboký význam ten poslední večer má. Za celá ta léta, kdy jsme bydleli vedle Smithových, jsem s panem Smithem nikdy osobně nemluvil. Teď zamířil ke mně. Natáhl ke mně ruku a já jí potrásl. Asi řekl něco jako: „Bude se nám stýskat, Davide.“ Ale já jsem ho moc nevnímal – rozbřečel jsem se. Postupně mi docházelo, jak důležití jsou pro mě Smithovi i všichni ostatní kamarádi z Boise. A potom jsem uviděl temnotu neznáma, do kterého se zítra vydám. Přes slzy jsem se podíval na pana Smithe, jehož ruku jsem svíral. Nedokázal jsem promluvit. Rozhodně to byl konec těch nejkrásnějších zlatých časů.

žít jako umělec

Alexandria ve státě Virginia představovala úplně jiný svět. Poměrně kultivované město jedenáct kilometrů jižně od centra Washingtonu je v podstatě předměstím hlavního města a domovem tisíců vládních zaměstnanců. Alexandria měla na začátku šedesátých let pětkrát víc obyvatel než Boise, jenže jak se zdá, Lynchovi metropole, v níž se ocitl, dech nevyrazila. „Podle všeho, co jsem slyšela, byl David na střední škole hvězda a ostatní ho měli za zlatého hocha,“ vyprávěla Peggy Reaveyová. „Bylo to tak už od samého začátku.“

Lynchova životní dráha začala získávat jasnější obrysy, když se krátce po nástupu do prvního ročníku spřátelil s Tobym Keelerem. „S Davidem jsem se seznámil na trávníku před domem jeho dívky a nejdřív jsem si všiml jí, ne Davida,“ vzpomínal Keeler, který toto děvče, Lindu Stylesovou, Lynchovi později odloudil. „David bydlel v jiné části města, ale v Alexandrii se mohlo řídit od patnácti, a tak za ní jezdil rodinným Chevroletem Impala s obrovskými zadními křídly na karoserii. Hned jsem si ho oblíbil. Odjakživa patřil k nejsympatičtějším lidem na planetě a celá léta jsme vtipkovali o tom, že jsem mu přebral holku. Na Hammondově střední škole jsme oba patřili do stejného bratrstva, jehož tajné heslo znělo ‚Důvěra od začátku do konce‘, ale ten David, kterého jsem znal já, si na večírky s bratrstvem moc nepotrpěl.“¹

Lynch a Keeler se stali dobrými přáteli, ale do Lynchova života doopravdy zasáhl především Tobyho otec, výtvarník Bushnell Keeler. „Bush měl na Davida velký vliv, protože mu nescházela odvaha dát sbohem životu, který žil, zavřít se do ateliéru a začít dělat umění,“ vyprávěl Toby. „David řekl, že mu v hlavě explodovala bomba, když slyšel, čemu se Bushnell věnuje. ‚On je malíř? Tím se někdo živí?‘“

Mladší sourozenec Bushnella Keelera David na bratra vzpomínal jako na „značně nepředvídatelného člověka. Bush vystudoval ekonomii na Dartmouth College a přiženil se do bohaté clevelandské rodiny. Stal se manažerem a dařilo se mu, jenomže tu práci nesnášel, a tak se s rodinou přestěhoval do Alexandrie, kde chtěl studovat na pastora, ale po dvou letech si uvědomil, že ani tohle není nic pro něj. Byl to poměrně neklidný mladý muž, pořád se do něčeho vrhal po hlavě a bral povzbuzující a uklidňující léky, což mu neprospívalo. Nakonec si uvědomil, že chce být malířem, a šel za tím. Jeho manželství tohle rozhodnutí nevydrželo.

Bush rozuměl tomu, co tehdy nikdo jiný nechápal, totiž že David doopravdy chce být umělcem,“ pokračoval David Keeler ve vzpomínání na bratra, který zemřel v roce 2012. „Bush usoudil, že přišla příhodná životní fáze, aby ho v tom někdo podpořil, a myslím, že Davidovi se nedostávalo podpory od rodičů, a tak se za něj plně postavil Bush. David často přespával u něj doma a Bush mu vyhradil prostor ve svém ateliéru, kde mohl pracovat.“²

Lynchův zápal pro umění se ještě prohloubil, když se v prvním ročníku na střední seznámil s Jackem Fiskem, čímž vzniklo přátelství, které trvá dodnes. Fisk, dnes všeobecně uznávaný filmový výtvarník a režisér, si tehdy říkal John Luton a byl to pohledný vytáhlý mladík. Narodil se v Cantonu ve státě Illinois do středostavovské rodiny se třemi dětmi, přičemž jeho první sestra Susan byla o čtyři roky starší a druhá sestra Mary o rok mladší. Po smrti Fiskova otce při havárii letadla se jeho matka provdala za Charlese Lutona, který pracoval jako stavbyvedoucí při budování sléváren, a proto se rodina často stěhovala. (Později se Fisk vrátil k rodnému příjmení, stejně jako jeho sestra Mary.) Fisk jako chlapec navštěvoval katolickou vojenskou školu a s rodinou postupně bydlel v Kalamazoo v Michiganu, Richmondu ve Virginii a pákistánském Láhauru. Když se konečně usadili v Alexandrii, bylo Fiskovi čtrnáct.

„David a já jsme se o sobě doslechli, protože jsme se oba zajímali o malování,“ vyprávěl Fisk. „Vzpomínám si, že stál ve dveřích školy a představil se – tvrdil, že je druhák, ale já jsem věděl, že je teprve v prváku. Občas se zasmějeme tomu, že mi toho dne zalhal. Prodával jsem limonády v Hertetrově koloniálu s lékárnou a on se tam zastavil a dostal práci při rozvážení léků na předpis jejich džípem.“³

Lynch jezdil po celém městě a lidé si ho všímali. „Roznášel jsem noviny a možná dva roky předtím, než jsem Davida poznal, jsem ho vídal jako kluka, co s malými sáčky klepe na dveře,“ vzpomínal malíř Clark Fox, který chodil na tutéž střední školu jako Lynch. „Byl trochu jiný. Když jste měli dlouhé vlasy, byla to tak trochu vzpoura, a on je chtěl mít tak dlouhé, co to šlo, aniž by se dostal do potíží. Taky byl poměrně bledý. Vždycky měl na sobě kravatu a sako, když rozvázal pro lékárnou. Nedal se přehlédnout.“⁴

Fiskovo dětství bylo bouřlivé, zatímco to Lynchovo poklidné a bezpečné, a třebaže měl každý z nich jinou povahu, spojoval je cíl zasvětit život umění. „Protože jsem se hodně stěhoval, byl jsem víceméně samotář, ale s Davidem se člověk snadno spřátelil. Všichni ho měli rádi,“ líčil Fisk. „Když David mluví, chcete si ho poslechnout, a takový býval odjakživa. Taky byl výstřední. Chodili jsme na normální školu, kde byla bratrstva – každý k nějakému patřil, ale já ne – a všichni nosili bavlněné kostičkované košile a zelenošedé kalhoty. David kandidoval na školního pokladníka – pro kampaň si vymyslel slogan ‚Ušetřete s Davem‘ –, a když na shromáždění kandidátů vstal, aby promluvil, měl modro-bílý proužkovaný oblek a tenisky. Dneska to nepůsobí šíleně, ale tehdy by nikoho nenapadlo vzít si k obleku tenisky.“

Lynch volby vyhrál, jenže zhruba v té době začal jeho zájem o malování zastiňovat prakticky všechno ostatní v jeho životě. „Věci jako funkce školního pokladníka už ho nezajímaly,“ vyprávěl Fisk. „Nevím, jestli ho odvolali, nebo sám rezignoval, ale dlouho tam nevydržel.“

Rebelie je pro většinu lidí běžnou součástí dospívání, ale Lynchova nepoddajnost byla jiného rázu a nebouřil se jen tak, nýbrž proto, že mimo školu objevil něco, co pro něj bylo životně důležité. „V té době a situaci bylo neobvyklé, aby se někdo jako David zajímal o olejomalbu,“ vzpomínal John Lynch, „a naše rozčilovalo, že to s ním jde z kopce. Vzpoura začala v deváté třídě, a ačkoliv nikdy neměl problémy se zákonem, chodil na večírky a pil a během prvního roku v Alexandrii ho párkrát přistihli, jak se v noci plíží ven. A pak tu byly večere. Máma dělala normální večere, ale podle Davida byly normální až moc – říkal: ‚To tvoje jídlo ničím nepřekvapí!‘ V Boise David býval zapálený skaut, ale když jsme se přestěhovali do Virginie, kašlal i na tohle. Táta si s ním promluvil a chtěl, aby se stal Eaglem, což David udělal, ale bylo to částečně jenom kvůli tátovi.“

Se skauty se Lynch prakticky rozloučil o svých patnáctých narozeninách, kdy byl s hrstkou dalších nositelů nejvyšší hodnosti vybrán, aby usazoval čestné hosty na inauguračním průvodu po přísaze Johna Kennedyho. Vyprávěl, že limuzíny s Kennedym, Dwightem Eisenhowerem, Lyndonem Johnsonem a Richardem Nixonem projížděly jen pár desítek centimetrů od místa, kde stál.

Bezpochyby to bylo působivé, avšak Lynch už se v myšlenkách zaobíral jinými věcmi. Martha Levacyová vyprávěla: „Nedlouho po přestěhování do Alexandrie David nechtěl nic jiného než malovat a mně připadla role zprostředkovatele. Vysvětlovala jsem Davidovi, co trápí rodiče, vyřizovala rodičům, jak to vidí on, a snažila se zachovat mír. Naši byli trpěliví lidé a David se k nim vždy choval uctivě, takže se nekonalý velké hádky, ale ke sporům docházelo.“

Sestřenice Elena Zegarelliová popsala Lynchovy rodiče jako „velmi konvenční, konzervativní, nábožensky založené lidi. Sunny byla hezká žena s tichým, příjemným hlasem, ale byla přísná. Vzpomínám si, jak jsme byli s celou rodinou v jedné restauraci v Brooklynu na oslavě narozenin prababičky Herminy. Davidovi bylo šestnáct a všichni pili víno a slavili, ale Davidova matka mu nechtěla dovolit ani skleničku. Když vidíte Davidovo dílo, je těžké uvěřit, že pochází z téhle rodiny. Mám dojem, že právě kvůli upjatosti své rodiny se vydal opačným směrem“.

Bez ohledu na omezení, s nimiž se potýkal doma, kráčel Lynch svou cestou. „Když jsme se poznali, měl už David pronajatou místnost od Bushnella Keelera,“ vzpomínal Fisk, „a zeptal se mě: ‚Nechceš mít se mnou ateliér?‘ Ateliér byl hodně malý, ale měli jsme ho dohromady – stál asi pětadvacet dolarů měsíčně – a Bushnell za námi vždycky přišel a posuzoval tam naše věci. Bushnell Davidovi pověděl o knize Roberta Henriho *Duch umění* (*The Art Spirit*) a David na ni upozornil mě, předčítal z ní a vyprávěl mi o ní. Bylo skvělé objevit někoho, kdo psal o tom, jaké to je být malířem – najednou jsme si nepřipadali sami. Díky Henriho knize jsme poznali umělce jako van Gogh a Modigliani a zajímal nás každý, kdo působil ve dvacátých letech ve Francii.“

Robert Henri byl přední postavou Ashcan School, americké malířské školy, která prosazovala syrový, drsný realismus, a zároveň uznávaným učitelem; mezi jeho žáky patřili Edward Hopper, George Bellows a Stuart Davis. Kniha *Duch umění* vyšla v roce 1923 jako užitečné technické shrnutí

několika desetiletí Henriho výuky a na Lynche velmi zapůsobila. Jazyk a struktura díla dnes působí zastarale, ale názory, které vyjadřuje, jsou nadčasové. Je to pozoruhodná a povzbudivá kniha s jednoduchým poselstvím: Dovolte sami sobě vyjadřovat se co nejsvobodněji a nejúplněji, věřte, že vaše úsilí stojí za to, a nepochybujte, že to zvládnete.

Když na začátku roku 1962 tehdy šestnáctiletý Lynch usoudil, že je načase odstěhovat se od Bushnella Keelera a mít vlastní ateliér, jeho rodiče souhlasili, že budou přispívat na nájem. „Pro ně to byl velký krok,“ poznamenala Levacyová. John Lynch vzpomínal: „Bushnell si s našimi promluvil o tom, že by David měl mít svůj ateliér, a řekl: ‚David se tam nezašívá. Využívá ateliér k malování.‘ David si sehnal práci, aby mohl přispívat na nájem. A bylo to opravdu laciné,“ pokračoval John Lynch. „V šedesátých letech byl Old Town v Alexandrii v podstatě chudinská čtvrt. [Dnes je z něj luxusní část města plná butiků a drahých kaváren.] Ulice lemovaly zchátralé cihlové domy staré dvě stě let a David s Jackem si vybrali jeden opravdu na spadnutí. Měli první patro, kam se šlo po rozvrzaných úzkých schodech. Občas tam pořádali večírky, ale doopravdy prostor využívali jako ateliér a David tam chodil každý večer a zůstával poměrně dlouho. Měl stanovenou večerku a doma byly elektrické hodiny, které musel po příchodu odpojit, aby rodiče věděli, v kolik dorazil. I tak míval potíže ráno vstát a táta mu občas přejel po obličejí mokrou žínkou. To David nesnášel.“

Jako středoškoláci Fisk i Lynch navštěvovali kurzy na Corcoranově škole umění a designu ve Washingtonu a stále více je to táhlo mimo středoškolský kampus. „Na umělecké škole mě upozornili na neuspokojivý prospěch a myslím, že Davidovy výsledky byly taky docela slabé, ale malovali jsme bez přestání a měli jsme spolu hodně různých ateliérů,“ vyprávěl Fisk. „Pamatuju si na ten na Cameron Street, kde jsme si pronajali celou budovu a jednu místnost jsme vymalovali černě a chodili tam přemýšlet. Když jsem Davida poznal, dělal pouliční scény z Paříže a jeho tempery na kartonu byly docela hezké. Jednou se pustil do oleje člunu u mola. Na jednom místě nanesl opravdu silnou vrstvu barvy a pak do obrazu vlétla můra, a když se snažila vyprostit, zůstal po ní na obloze krásný vír. Vzpomínám si, jak ho rozrušilo, že do jeho malby vstoupila smrt.“

Pokud se David v umění vydal nějakým směrem, já jsem si našel jinou cestu,“ pokračoval Fisk. „Neustále jsme jeden druhého tlačili ke zlepšování

a navzájem si pomáhali, aby se naše práce vyvíjela. Ta moje byla stále abstraktnější a David tíhl k ponuřejším a opravdu melancholickým záležitostem – noční přístavy, umírající zvířata. David býval odjakživa veselý a optimistický, ale zároveň ho přitahovaly temné věci. To je jedna z Davidových zvláštností.“

Lynchovy rodiče to mátló. „David dokázal bezchybně nakreslit budo-
vu Kapitolu a nakreslil taky oba domy našich prarodičů, a to dokonale,“
vyprávěla Levacyová. „Pamatuju si, jak se máma ptala: ‚Proč nenama-
luješ něco hezkého jako dřív?‘“ Lynch nacházel odvahu vzepřít se tomu,
co se pokládalo za normální chování, a tato změna osobnosti vedla doma
ke komplikacím. V jiných ohledech však zůstával stále stejný. Lynch je v zá-
sadě laskavý člověk, což se projevovalo třeba v něčem tak prostém, jako
je přístup k mladšímu bratrovi. „Na střední jsme s Davidem měli společný
pokoj a někdy jsme se porvali, ale David mi pomáhal,“ vzpomínal John
Lynch. „Na škole byl hodně oblíbený, a místo aby se za brášku styděl, bral
mě s sebou a já jsem se seznamoval s jeho kamarády a moji kamarádi se
mohli zapojit do stejné skupiny. A to někteří z těch mých byli spíš špti.“

Když Lynch v první polovině šedesátých let dospíval, americká kine-
matografie byla v útlumu. Společenská revoluce, která jí měla vdechnout
nový život, ještě nezačala a studia ve Spojených státech chrlila roman-
tické komedie s Doris Dayovou, dílka o plážových mejdanech, muzikály
s Elvisem Presleym a pompézní historické eposy. Zato zahraniční film
zažíval zlatý věk a Pier Paolo Pasolini, Roman Polanski, Federico Fellini,
Michelangelo Antonioni, Luis Buñuel, Alfred Hitchcock, Jean-Luc Godard,
François Truffaut a Ingmar Bergman režírovali svá mistrovská díla. Stanley
Kubrick patřil k prvním americkým filmařům, kteří přinesli změnu, a Lynch
se velmi obdivně vyjádřil o adaptaci erotické tragikomedie Vladimira Nabo-
kova *Lolita*, kterou Kubrick natočil v roce 1962. Také se mu líbil film *Letní
byt* (*A Summer Place*) se Sandrou Deeovou a Troyem Donahuem. Ačkoliv
si jeho bratr vybavuje, že Lynch v té době viděl Bergmanovy a Felliniho
snímky, sám David si na ně nevzpomíná.

Lynchovou nejvýznamnější přítelkyní během dospívání byla Judy Wes-
termanová. Byli zvoleni nejpohlednějším párem na škole a ve středoškol-
ské ročence se objevila fotografie, jak spolu jedou na dvojkole. „David měl
úplně normální děvče, ale taky chodil s ‚odvázanějšími‘ holkami ze školy,“

líčil Clark Fox. „Mluvil o nich jako o těch, ze kterých člověku ‚spadne čelist‘, a třebaže si detaily nechával pro sebe, pochopil jsem, že jsou docela divoké. Přitahovala ho nevázanější stránka života.“

Fisk vzpomínal, že „David a Judy se k sobě dost měli, ale nebyl to vztah, jaký přeroste v něco fyzického. Nedalo se říct, že se kolem něj ženy točily, ale jeho fascinovaly“. Když Lynch poznal Fiskovu mladší sestru Mary, tak jeden druhému neučaroval hned, ale oba si ten okamžik pamatují. „Bylo mi čtrnáct nebo patnáct, když jsem se seznámila s Davidem,“ vyprávěla Mary Fisková, která se v roce 1977 stala Lynchovou druhou manželkou. „Seděla jsem doma v obývacím pokoji a najednou přišel Jack s Davidem a povídá: ‚Tohle je moje sestra Mary.‘ V obýváku byly v mosazné váze cigarety, což ho zřejmě šokovalo, protože u nich doma nikdo nekouřil. Nevím proč, ale z nějakého důvodu si mě vždycky spojoval s cigaretami – mluvil o tom často.“

David tehdy chodil s Judy Westermanovou, ale ve skutečnosti miloval Nancy Briggsovou,“ pokračovala Mary Fisková. „Já jsem se do Davida zamilovala v létě před závěrečným ročníkem a byla jsem v tom až po uši – měl mimořádnou schopnost na lidi zapůsobit. Šli jsme na pár rande, ale nešlo o nic vážného, protože jsme oba chodili s někým jiným. Bylo to v létě poté, co David a Jack dodělali střední, takže jsme na podzim vyrazili každý svou vlastní cestou.“⁵

Lynch dokončil střední školu v červnu 1964 a o tři měsíce později jeho otec se zbytkem rodiny přesídlil do Walnut Creeku v Kalifornii, zatímco David začal navštěvovat kurzy na bostonské Škole Muzea výtvarného umění (School of the Museum of Fine Arts). Jack Fisk tehdy nastoupil na Cooper Union, soukromou univerzitu na Manhattanu. Dodnes je to vynikající vzdělávací instituce – v té době na ní učili Ad Reinhardt a Josef Albers –, jenže Fisk po roce odešel, a tak se znovu shledal s Lynchem v Bostonu. „Když jsem vešel do jeho bytu, šokovalo mě, že je plný obrazů a že jsou to jiné obrazy,“ řekl Fisk. „Byly oranžovo-černé, na Davidovy poměry zářivé, a zapůsobilo na mě, kolik jich vytvořil. Vzpomínám si, že mě napadlo: ‚Panebože, ten kluk vážně maká.‘ Jedním z důvodů této výkonnosti bylo, že zůstával doma a maloval, místo aby chodil do školy. Škola ho rozptylovala.“

Stojí za povšimnutí, jak se lišilo Fiskovo a Lynchovo zapojení do umění a dění na Manhattanu, který byl tehdy mezinárodním centrem uměleckého světa. Vrchol abstraktního expresionismu již pominul a pozdní

modernismus vyklízel pole pop-artu, který se dral do první linie, pokud šlo o posouvání dějin umění kupředu. Robert Rauschenberg a Jasper Johns vyvíjeli nové strategie k překlenutí propasti mezi uměním a životem a na vzestupu byly konceptualismus a minimalismus. Jízda vlakem mezi Bostonem a Fiskovým bydlíštěm na Manhattanu netrvala dlouho, ale Fiska ani Lynche zřejmě příliš nezajímalo dění mimo jejich ateliéry, kde měl stále větší váhu Robert Henri před časopisem *Artforum*. Pro ně bylo umění vznešeným posláním vyžadujícím disciplínu, samotu a absolutní soustředění a v jejich výtvarném počínání nezbývalo místo pro odtaziť sarkasmus koktejlových večírků newyorské umělecké scény. Byli romantiky v tradičním smyslu a ubírali se docela jinou cestou.

Na konci druhého semestru v Bostonu Lynch sbíral mizerné známky, a když propadl u zkoušek ze sochařství a designu, školu opustil. Odejít z města však nebylo jen tak. „Zaneřádl bostonský byt olejovými barvami a domácí po něm chtěl, aby zaplatil škodu, a tak táta najal právníka, aby to s ním dohodl,“ vyprávěl John Lynch. „Táta na nás nikdy nekřičel, ale poznali jsme, když byl našťvaný, a myslím, že ho David zklamal.“

Co dál? Bratr Bushnella Keelera měl v Bostonu cestovní kancelář a zařídil Fiskovi a Lynchovi průvodcovské letenky do Evropy zdarma. Jejich povinnosti začínaly a končily tím, že se na letišti sešli se skupinou děvčat a doprovodili je do letadla. Vypravili se do Evropy na konci jara 1965 a měli v plánu navštěvovat kurzy na Salcburské mezinárodní letní akademii výtvarných umění, konané v pevnosti Hohensalzburg a založené v roce 1953 rakouským expresionistou Oskarem Kokoschkou. V roce 1965 ve městě shodou okolností vznikl kýčovitý muzikál *Za zvuků hudby* (*The Sound of Music*). Lynch vzpomínal: „Hodně brzy jsem pochopil, že tam na ničem pracovat nechci.“ Dva měsíce před začátkem kurzů je město odradilo a Fisk s Lynchem nevěděli, co dál. „Dohromady jsme měli kolem dvou set padesáti dolarů a David si potrpěl na coca-colu a cigarety Marlboro, které stály dolar za krabičku, a tak jsem jenom zíral, jak peníze ubývají,“ vzpomínal Fisk. Vydržely jim patnáct dní.

„Když jsem se vrátil domů, nevlastní táta mi dal tisíc dolarů, což tehdy byla spousta peněz, a já jsem se přihlásil na Pensylvánskou akademii výtvarných umění, protože probíhaly odvody do Vietnamu a studenti mohli získat odklad,“ pokračoval Fisk. „Vypravil jsem se do Pensylvánie, ale na

školu mě nevzali, protože jsem se přihlásil pozdě, a tak jsem si našel práci v novinách *Philadelphia Inquirer*, kde jsem redigoval inzeráty do jejich televizní přílohy. Asi po dvou týdnech prezident Johnson válku eskaloval, armáda nabírala víc lidí a mně zavolali ze školy a oznámili mi: ‚Přijmeme vás.‘ Takhle jsem se tam dostal. Pronajal jsem si pokojík za třicet dolarů měsíčně na rohu Jednadvacáté a Cherry Street.“

Pro Lynche to tak jednoduché nebylo. „Jeho rodiče zuřili, že nechce studovat, a řekli mu: ‚Postarej se o sebe sám,‘“ vzpomínala Peggy Reaveyová. „Do konce roku 1965 bydlel v Alexandrii, vystřídal několik mizerných zaměstnání a byly to pro něj opravdu těžké časy. Myslím, že někdy v té době ho povolali do armády – vykroutil se z toho, nejspíš díky potížím se žaludkem. Ten ho v mládí hodně trápil.“ (Lynch se vojenské službě vyhnul kvůli bolavým zádům.)

Když Lynch přiletěl zpátky z Evropy a vrátil se do Alexandrie, nastěhoval se ke Keelerovým. Dělal různé práce kolem domu, například vymaloval koupelnu v patře, což mu podle Tobyho Keelera „trvalo celou věčnost. Měl malinký štěteček a maloval tu koupelnu tři dny, z toho jeden den radiátor. Dostal se do každého výklenku a skulinky, takže ta místnost vypadala líp než nová. Máma se dodnes směje, když si na Davida v koupelně vzpomene“. ⁶ Jednou večer měli Keelerovi hosty a Bushnell oznámil: „David se rozhodl, že se odstěhuje a najde si vlastní bydlení.“ Nájemník tuto novinku slyšel poprvé, ale Keelerovi se zdálo, že by se Lynch měl osamostatnit a žít mezi vrstevníky.

„David hltal veškeré umění, které mu přišlo pod ruku,“ vyprávěl David Keeler, „a pořád působil vesele – používal dětinské výrazy jako ‚bezva‘. Jeho oblíbené spojení znělo ‚fakt super‘. Bush něco navrhl a David na to: ‚To je fakt super, Bushnelli!‘ Přesto si myslím, že v té době tápal. Byl tak trochu zoufalý a potřeboval peníze, protože si zařizoval vlastní bydlení, a tak jsem mu sehnal práci u kopírování výkresů v jedné strojařské firmě, kde jsem dělal na projektech. David chodil do kreslírny pracovat a hrozně rád experimentoval s materiály. Potom vždycky přišel za mnou a říkal: ‚Hele, Dave! Co ty na to? Koukni se na tohle!‘ Na práci pro zaměstnavatele mu moc času nezbývalo. Ani nevím, koho z nás vyhodili dřív.“

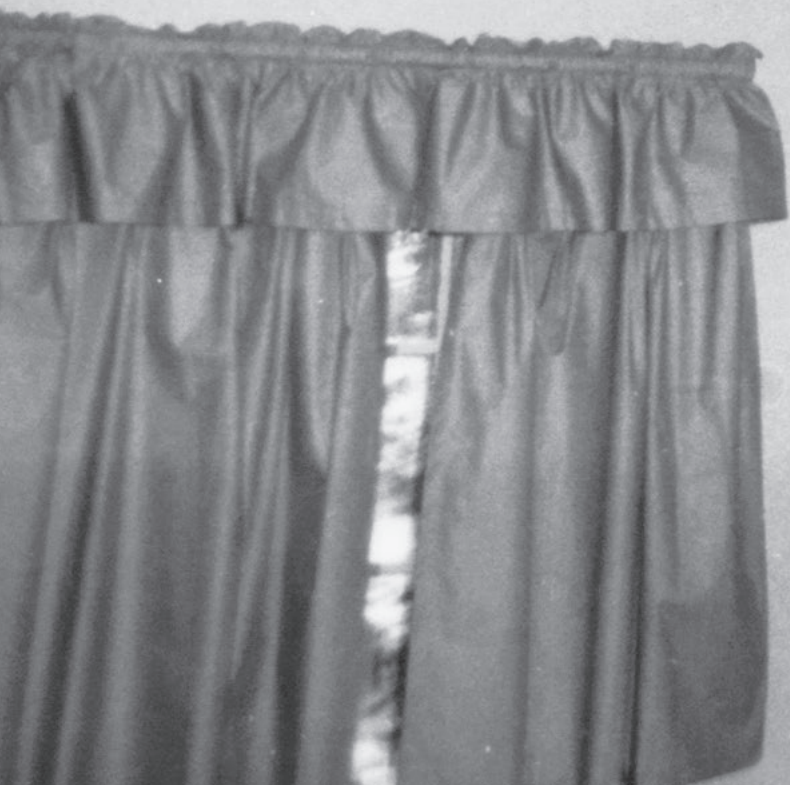
David mívál potíže vylézt ráno z postele,“ pokračoval Keeler. „Cestou do práce jsem chodil kolem něj a hulákal pod oknem: ‚Lynchi! Vstávej! Přijdeš

pozdě! Bydlel v domě, který patřil chlapíkovi jménem Michelangelo Aloca, a přímo pod Davidovým pokojem bylo rámařství, které taky provozoval Aloca. Byl to vozíčkář, chlap jako hora, silák, z něhož šel strach.”

Když Lynch skončil ve strojírenské firmě, dal mu Aloca práci v rámařství. Poté jeden rám poškrábal a Aloca ho přeřadil na úklid. Lynch si zachovával optimismus, ale procházel složitým obdobím a ulevilo se mu, když se opět setkal s Fiskem. „Jednou jsem zajel domů do Alexandrie a našel jsem Davida pracovat v obchodě s malířskými potřebami, zametal tam – v zametání je skutečně nepřekonatelný,” líčil Fisk. „Dodnes rád zametá a je na to pyšný, jenže tehdy za to měl jen pár drobných. Bydlel v bytě, který měl krásně vybavený lacinými věcmi – pamatuju si na oranžové závěsy –, ale jeho život jako by ustrnul. Řekl jsem mu: ‚Měl bys jet se mnou do Filadelfie.‘ A tak si přijel prohlédnout školu a potom se na ni přihlásil.”

Na konci roku Lynch přesídlil do Filadelfie a Alexandrii nadobro opustil, avšak zanechal v ní stopu. Fiskova matka spravovala nájemní dům, ve kterém bydleli Lynchovi. David si sám vymaloval strop svého pokoje. „Když se vystěhovali, byl s tím stropem problém,” vzpomínal Fisk. „David použil pařížskou modř, která patřila k jeho oblíbeným barvám, a ta pak pořád prosvítala.”

Devátá třída byla nejhorším rokem mého života. Stýskalo se mi po kamarádech z Boise a atmosféra Virginie, tamní světlo a vůně, mi připadala velice ponurá. Nelíbila se mi příroda kolem Alexandrie – les byl úplně jiný než v Boise –, chytl jsem se špatné party a dost jsem zvlčil. Jeden z nich, vůdce party, vypadal na víc, než kolik mu bylo, a působil takřka dospěle. Okouzující zmenšenina Rocka Hudsona. Ukradl třeba sousedovi auto, naložil do něj pár lidí a ve dvě nebo ve tři ráno jsme se řítili po dálnici do Washingtonu podívat se po obchodech a možná se i napít. Cosi mě k němu přitahovalo, protože jsem nebyl spokojený se svým životem. Našel jsem zálibu v podivných věcech, které mě zároveň odpuzovaly. Tenhle mládenec se u nás jednou objevil s cigaretou za uchem a krabičkou zastrčenou pod rukávem trička a potkali ho naši. Nebyli z něj zvlášť nadšení. Nejspíš přemýšleli, s kým se to chudák Dave zapletl...

Točilo se kolem něj dost děvčat a myslím, že nedodělal školu. V létě po deváté třídě jsem odjel do Boise, a když jsem se vrátil do Alexandrie, jako by se po něm slehla zem. Pak jsem byl jednou kolem oběda na parkovišti, nejspíš jsem si tam šel zakouřit, a on jel kolem v kabrioletu s nějakou holkou, vypadali naprosto dokonale. Radost pohledět. Nevím, jak dopadl.

Ze svého pokoje jsem mohl vyjít na balkon, sešplhat dolů a vyrazit ven; druhý den jsem ovšem musel do školy. Jednou jsem přišel domů, a jakmile jsem položil hlavu na polštář, začal zvonit budík. Bylo to šílené. Naši věděli, že se toulám venku, ale podrobnosti neznali. Nebyl jsem úplně utržený ze řetězu, ale párkrát jsem se dost

opil a jednou to bylo z ginu. Popíjel jsem gin, vykládal děvčatům, že je to voda, a nakonec jsem se probral na zahradě u Russella Kefauvera. Probudil jsem se, zíral na dřevěný sloupek s číslem a postupně mi docházelo, že ležím na zádech před Russellovým domem. Netuším, jak jsem se dostal domů.

Když jsem byl v devítce, přidělával jsem našim vrásky. Nějaký časopis vyhlásil kreslířskou soutěž a já se rozhodl vyzkoušet, jak na tom jsem, a poslal jsem jim svůj obrázek. Jednou večer se pak u nás objevil chlápek a řekl mým rodičům, že kreslím tak dobře, že jsem vyhrál nějaké drobné jako stipendium. Byl jsem nahoře a naši s tím člověkem mluvili v obýváku a moc pěkně se to poslouchalo. Snažili se mě nějak líc nasměrovat.

Myslím, že jsem v dospívání věřil v Boha jaksi po svém. Moc jsem o tom nepřemýšlel, ale tušil jsem, že něco řídí svět. Ve čtrnácti letech jsem si pak jednou v neděli ráno uvědomil, že chození do kostela není pro mě. Nic mi to nedávalo a dnes bych řekl, že už tenkrát jsem měl namířeno k Maharišimu. Když jsem pracoval na *Mazací hlavě* (*Eraserhead*), prohlížel jsem si fotografie indických mistrů a napadlo mě: Tahle tvář ví něco, co já nevím. Co kdyby osvědčení doopravdy existovalo? Je to skutečnost, nebo jenom nějaký indický trik? Dnes vím, že je to skutečnost. S chozením do kostela byl v každém případě konec.

Jako na každé škole se i na Hammondově střední těšili největší popularitě sportovci. Dále tam byla bratrstva, jejichž členové sice nebyli přímo vyvrhelové, ale na sport kašlali a zajímali se o jiné věci. Do jednoho takového jsem patřil i já a prezidenta nám dělal Lester Grossman, což byl pozoruhodný mladík. Lester po škole pracoval v obchodě s obuví a každý večer tam ukradl lžici na boty. Když pak přišel domů, hodil ji ve svém pokoji na podlahu, takže jich tam měl pořádnou hromadu. Nějaký Lesterův příbuzný nám sehnal neskutečně levné žárovky a my jsme je pak podomně prodávali. Protože šly na dračku, vydělali jsme řádu peněz a uspořádali obrovský mejdan. Nebyl jen pro lidi od nás, ale i pro studenty washingtonských středních škol a dali jsme si na něm záležet. Pozvali jsme kapelu Hot Nuts a platilo se vstupné, takže nám peněz